ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№24 (21.432) ● 2009 гъэм мазаем (февралым) и 10, гъубж ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● КъБР-м и Правительствэм

Нэхъыщхьэр ягъэбелджылы

КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен дыгъуасэ иригъэкIуэкIащ республикэм и Правительствэм и зи чэзу зэIущIэр. Абы хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщl Ярин Андрей, абы и къуэдзэхэу Тхьэзэплъыж Мурат, ДыщэкI Мадинэ, Чеченов Ануар, Нечаев Дмитрий, министрхэр, район администрацэхэм я Iэтащхьэхэр, IуэхущIапIэ щхьэхуэхэм я унафэщIхэр.

ЗЭIУЩIЭРтеухуауэ щытащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал мылъкумрэ щIы ресурсхэмрэ зехьэнымкIэ и министерствэм 2006 - 2008 гъэхэм иригъэкIуэкIа лэжьыгъэр зыхуэдамрэ дызытехьа илъэсым зыхуагъэувыжа къалэнхэр зэрызэфIахыну щIыкIэмрэ.

Президентым и пэублэ псалъэм къыхигъэщащ республикэм и къэрал мылъкумрэ щIы ресурсхэмрэ фейдэ къату, ди щIыналъэм и зыужьыныгъэм хуэунэтIауэ лэжьыгъэр зэтраублэну и чэзу зэрыхъуар. «Республикэм къэрал фейдэ бгъэдэлъыр зыхуэдизыр ипэжыпIэкIэ убзыхуауэ, дэтхэнэми фейдэ гуэр къыпэкIуэу къэдгъэсэбэпын хуейщ, - жиIащ Къанокъуэ Арсен. - ЩIыр, IуэхущIапIэ, ухуэныгъэ зэхуэмыдэхэр бэджэнду ттрэ, абы къыпэкIуэ мылъкур республикэ бюджетым кIуэмэ, шэч хэмылъу, экономикэми зыкъиIэтынущ, ди цIыхухэм я псэукIэри ефIэкIуэнущ».

Апхуэдэу республикэ унафэщIым игу къигъэкIыжащ 2005 гъэм республикэм иIэ щIым и процент бжыгъэ гуэрхэри ухуэныгъэ зыбжани къэмыгъэсэбэпауэ зэрекIуэкIар икIи къыхигъэщащ апхуэдэ Iуэху бгъэдыхьэкIэр IэщIыб зэрыщIыпхъэр, ахэр цIыхухэм фейдэ яIэу ягъэлэжьэн папщIэ щытыкIэ тэмэмхэр къахузэгъэпэщын зэрыхуейр. Республикэм и къэрал мылъкумрэ щIы ресурсхэмрэ къызэрагъэсэбэпымкIэ ят бэджэндыпщIэр цIыхухэм къатемыхьэлъэу, ауэ щIыналъэм и фейдэ хэлъу хэкIыпIэхэр къэлъыхъуэн зэрыхуейми и гугъу ищIащ Къанокъуэ Арсен.

- Щхьэусыгъуэ гуэрхэм къыхэкIыу щIыр е IуэхущIапIэ зэхуэмыдэхэр дэ къытхуэмыгъэсэбэпрэ, абы щыгъуэм ар зыгъэлэжьэфынухэр къэтлъыхъуэу, ахэр зэгурыIуэныгъэкIэ зэIэпытхын хуейщ. Мыбдежым къыхэгъэщыпхъэщ ар къэзыгъэсэбэпыр дэнэ щIыпIэ къикIами, мылъкур республикэм ейуэ къызэрынэжыр, абы иIэну фейдэм и Iыхьэ гуэр ди щIыналъэм и зыужьыныгъэм хуэгъэпсауэ зэрыщытынури, - жиIащ Президентым.

АдэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал мылъкумрэ щIы ресурсхэмрэ зехьэнымкIэ и министр Сэхъу Мухьэмэд зэхэхауэ къытеувыIащ иужьрей илъэсищым ирагъэкIуэкIа лэжьыгъэр зыхуэдэмрэ абы кърикIуамрэ. Абы къыхигъэщащ я IуэхущIапIэр зэрыщыIэ лъэхъэнэм къриубыдэу къэрал мылъкумрэ щIы ресурсхэмрэ зегъэкIуэнымкIэ щыIэ хабзэхэр къызэпамыуду я къалэныр зэрагъэзащIэр. Езыхэм я къарукIэ зэфIэха мыхъунхэм ящыщу Сэхъум къыхигъэщащ фейдэ нэхъыбэкIэ зыщыгугъ санаторэ-курорт IуэхущIапIэхэм бгъэдыхьэкIэщIэхэр къахуэгъуэтын зэрыхуейр. Псом хуэмыдэу нэхъ зыгъэгузавэу министрым къыхигъэщар щIы ресурсхэр къэгъэсэбэпа зэрыхъум епха упщIэхэрати, республикэм и Президентым къигъэгугъащ абы и лъэныкъуэкIэ хэкIыпIэхэр къэлъыхъуэнымкIэ Правительствэр дэIэпыкъуэгъу хъуну.

Къанокъуэ Арсен едэIуащ зэIущIэм къырихьэлIахэр нэхъ зыгъэпIейтейхэм, министр щхьэхуэхэм я пщэрылъхэр зэрагъэзащIэр къиIпщытащ.

ЩХЬЭЩЭМЫЩI Изэ.

● Прохладнэ куей

Унэжьхэр къагъэщIэрэщIэж

«Жьы хъуа унэхэр зэгъэпэщыжын» федерал программэр ди республикэм щолажьэ.

ПРОХЛАДНЭкуейм хыхьэ Пролетарскэ къуажэ цIыкIум дэт къатитIу зэтет унэхэм я ныкъуэр зыхуей хуззэу зэрахьащ, унэ щIыбыр пластиккIэ къаIулIыхьащ, щхьэгъубжэщIэхэр хагъэуващ.

«Дэ ди мылъкукIэ унэм тхуещIэжынуIатэкъым, и лъабжьэм къыщыщIэдзауэ унащхьэм нэс ещIэн хуейр куэдти. Ауэ ди республикэм и Правительствэмрэ Прохладнэ куейм и администрацэм и унафэщIымрэ я фIыщIэкIэ унэр зехьа хъуащ»,-жаIэ абы щIэсхэм.

Абы къищынэмыщIауэ, къуажэ администрацэм и унэ къагъэщIэрэщIэжам сбербанкым и къудамэ къыщызэIуахащ. Уэздыгъэхэри фIадзэжащи, нэху хъуащ, жылэм и теплъэм зихъуэжащ.

Апхуэдэ лэжьыгъэ щрагъэкIуэкIащ Солдатскэ къуажэми. Къуажэдэсхэм зэрыжаIэмкIэ, унэхэр зэраухуэ лъандэрэ апхуэдэу фIыуэ, дахэу зэрахьатэкъым.

2009 гъэм унэ зэтетхэм хуэдэу 12 зыхуей хуагъэзэжыну я мурадщ. Абы текIуэдэну мылъку яIэщ, ар здэкIуэм кIэлъыплъ комиссэ мэлажьэ.

ДЗЭГЪАЩТЭ Азэмэт.

ВАСИЛЬЕВ Юрий: Къэралым зыхуигъэувыжа къалэнхэр имыгъэзащIэу хъунукъым

Финанс Iуэхухэр дуней псом щыщызэIыхьа мы лъэхъэнэм илъэсищым тещIыхьа бюджетым щыгъэува социальнэ къалэнхэр гъэзэщIа зэрыхъунум топсэлъыхь Къэрал Думэм Бюджетымрэ налогхэмкIэ и комитетым и унафэщI Васильев Юрий.

- Правительствэм хухаха сыхьэтым хиубыдэу къыщыпсалъэм финасхэмкIэ министр Кудрин Алексей жиIащ Урысейм и экономикэ хэхъуэхэр нэхъ мащIэ зэрыхъунум хуэхьэзыру зэрыщытыпхъэр, планкIэ бюджетым къыIэрыхьэну къалъытэ сом триллиони 10,9-м и пIэкIэ ар сом триллиони 6,6-м нэсу зэрехынур. А бжыгъэр къэралым и валовэ продукцэм и проценти 5-м щIигъум пэувынущ. Бюджетым хурикъунукъым валовэ продукцэм и проценти 6,1-м нэблагъэм и уасэм хуэдиз.

- Иджыпсту дэ шэч къытедмыхьэу тхужыIэнущ, сыт хуэдэ гугъуехьхэр къыкъуэмыкIми, бюджетым щыгъэува къалэнхэр пхыгъэкIа зэрыхъунур, абы щыубзыхуа социальнэ Iуэхухэр нэсу зэрагъэзэщIэнур. Абы папщIэ щIэгъэкъуэн къащIынущ иджы хуэдэ лъэхъэнэхэм къагъэсэбэпыжын папщIэ дадзыха ахъшэм щыщ. Экономикэр зэпIэзэрыту зэтеIыгъэнымкIэ фондым и хьэкъкIэ тэмэму гъэзэщIа хъунущ илъэсищым тещIыхьа бюджетыр. Абы и лъэныкъуэкIэ мыхьэнэшхуэ иIэщ зэпIэзэрыту, хэгужьеихь къыхэмыкIыу лэжьэным, ахъшэ зытрагъэкIуэдэну Iуэху нэхъыщхьэхэр егупсысауэ къыхэхыным. ЗэрыжаIэщи, кризисыр япэ дыдэу къезыгъажьэр хэгужьеихьхэрщ, абы и ужькIэщ финанс гугъуехьхэр экономикэм щынэсыр. Абы и щапхъэ нэрылъагъущ биржэхэм щащэ тхылъымпIэ лъапIэхэм я уасэм псынщIэу зэрызихъуэжыр икIи а уасэхэр брокерхэм я Iуэху еплъыкIэм куэдкIэ зэрелъытар. «Лэжьыгъэр гугъу къэзыщI щхьэусыгъуэхэм ди зэфIэкIыр къызэтрагъэувыIэн е ди гукъыдэжыр къызэпаудын хуейкъым, абыхэм ерыщагърэ егугъуныгъэрэ къытхалъхьапхъэщ», - жиIащ Путин Владимир. А псалъэхэм дэ дыхуаунэтIын хуейщ кризисыр къызэнэкIыным. 1998 гъэм ди бюджетыр къарууншэти, ар дефолтым къызэтрикъутауэ щытащ. Ауэ илъэсищым тещIыхьа иджырей бюджетым лъабжьэ лъэщу иIэщ ахъшэ куэд зэрыдэддзыхар икIи а бюджетым иджырей финанс гугъуехьхэр къызэринэкIыфынущ. ЩIыдагъэм къыпэкIуа ахъшэм щыщу бюджет IэнатIэм щызэхуахьэса ахъшэмкIэ банкхэр даIыгъ абыхэм экономикэ, социальнэ къалэнхэр дагъэкIыным и лъэныкъуэкIэ.

Бжыхьэ сессием къриубыдэу Къэрал Думэм зэкIэлъыкIуэу къищтащ кризисым пэщIэтынымкIэ программэр тэмэму игъэзэщIэн папщIэ Правительствэм сэбэп къыхуэхъуну закон зыбжанэ. Правительствэмрэ къэралым и Банк нэхъыщхьэмрэ цIыхухэр лэжьыгъэкIэ къызэгъэпэщыным, лэжьапIэншэхэм зэрадэIэпыкъу ахъшэм хэгъэхъуэным, экономикэм и IэнатIэ нэхъыщхьэ дыдэхэмрэ фондовэ рынокымрэ защIэгъэкъуэным ятеухуауэ мылъкушхуэ къэгъэсэбэпынымкIэ яIэ полномочиехэм хущIагъуащ. Псори зэхэту бюджет политикэм пыщIа Iуэхухэр зэблэгъэкIыным трагъэкIуэдэнур сом зы триллионым нэблагъэу къабжащ.

- Экономикэр кризисым зэрызэщIиубыдэм къыхэкIыу Правительствэм бюджетыр щIэх-щIэхыурэ игъэтэмэмыжын хуей хъунущ. Апхуэдэ лъэхъэнэм бюджет лэжьыгъэр зэрекIуэкIым Къэрал Думэр зэрыкIэлъыплъыр къэмытIэсхьэну пIэрэ?

- Сэ сызэреплъымкIэ, иджыпсту нэхъыщхьэу щытыр кризисыр къызэнэкIыным трагъэкIуэдэн папщIэ хухах ахъшэр зыхуэдизыркъым, атIэ а ахъшэр къызэрагъэсэбэпыр зэIухауэ икIи гурыIуэгъуэу щытынырщ. Абы сэ къизгъэкIыркъым а ахъшэр зезыгъакIуэхэм дзыхь яхуэщIын хуэмейуэ е щхьэхуещагъэ Iуэхум хэзылъхьэхэр щыIэну. Ауэ дэ нэгъэсауэ дыщымыгъуазэу хъунукъым кризисым пэщIэтыным хухах ахъшэшхуэм щыщу дэтхэнэ сомри зытрагъэкIуадэм. Абы Правительствэм и дежкIи Парламентым и дежкIи мыхьэнэшхуэ иIэщ.

ИкIэм-икIэжым а ахъшэр къызыбгъэдэкIыр налогхэр зыпшынхэрщ. Апхуэдэу щыщыткIэ, къэралым щыщ дэтхэнэ зы цIыхуми, езыр хуеймэ, ахъшэр къызэрагъэсэбэпыр зригъэщIэну Iэмал иIэпхъэщ.

Абы хуэгъэзауэ зэфIагъэкIыну лэжьыгъэхэр къызэзыгъэпэщыну лъабжьэ быдэщ «Зыуэ щыт Урысей» фракцэм игъэхьэзыру Къэрал Думэм къыщыхилъхьа законопроектыр. Абы зэрыратхамкIэ, Правительствэм квартал къэс Къэрал Думэм иритын хуейщ кризисыр къызэнэкIыным хухаха ахъшэр къызэригъэсэбэпым теухуа информацэ. Абы IупщIу къигъэлъэгъуэн хуейщ а ахъшэр кIэухыу зыIэрыхьахэр. А законыр икIэщIыпIэкIэ къащтэн икIи къагъэсэбэпын хуей документу сэ къызолъытэ.

Ахъшэр тэмэму къызэрагъэсэбэпым кIэлъыплъынымкIэ нэгъуэщI зы унэтIыныгъи щыIэщ. Псоми зэрытщIэжщи, 2009 гъэм щIышылэм и 1-м къару игъуэтащ ипэжыпIэкIэ щIэуэ зэхалъхьа Бюджет кодексым. Ауэ нобэр къыздэсым къару иIэщ къэрал финанс кIэлъыплъыныгъэм теухуа Iыхьэу 1998 гъэм ягъэхьэзырауэ щытам. Абы къыхэкIыу Правительствэмрэ Къэрал Думэм и депутатхэмрэ я къалэнщ а Iыхьэр икIэщIыпIэкIэ щIэуэ зэхалъхьэу гъатхэ сессием къриубыдэу къащтэну.

- Кризисым пэщIэтынымкIэ зэфIигъэкIахэм ятеухуа япэ отчетыр Правительствэм щищIынур сытым щыгъуэ икIи абы сыт хуэдэ Iуэхухэр къыхэщыну?

- Дызэрыт илъэсым и япэ кварталым къриубыдэу законопроектыр къытхуэщтэмэ, къэралым кризисым щыпэщIэтынымкIэ зэфIигъэкIхэм теухуауэ Урысей Федерацэм и Правительствэм и япэ отчетыр Къэрал Думэмрэ ФедерацэмкIэ Советымрэ яIэрыхьэн хуейщ мы гъэм мэлыжьыхьым и 30-м фIэмыкIыу. Апхуэдэ отчетхэр зытещIыхьар 2010 гъэм и закъуэщ. Ауэ а Iэмалыр адэкIи къагъэсэбэпынкIэ хъунущ. Хэхауэ къэгъэлъэгъуапхъэщ 2009-2011 гъэхэм, апхуэдэу зэман нэхъ кIыхьым ятещIыхьауэ ягъэува къалэнхэр гъэзэщIа хъун папщIэ бюджет законодательствэр, абы къэрал, муниципальнэ финанс къэпщытэныгъэм ехьэлIа и Iыхьэр, икIэщIыпIэкIэ егъэфIэкIуэн зэрыхуейр.

Къэралым и унафэщIхэм зэпкърыхауэ къагъэлъэгъуэнущ кризисым къикIыным пыщIауэ зэфIагъэкIа Iуэхухэр. Правовой актхэр къызэращтам, зыхуэфащэ унэтIыныгъэхэм ятещIыхьауэ ахъшэр къызэрагъэсэбэпам къыдэкIуэу отчетым щаубзыхунущ а ахъшэр юридическэ IэнатIэхэм, хуей щыхъум деж - Урысей Федерацэм и субъектхэм, зэрытрагуэшар. Апхуэдэу отчетым хэтынущ лейуэ хуаутIыпща ахъшэр Зыужьыныгъэмрэ къэрал щIыб экономикэ лэжьыгъэмкIэ банкым, Ахъшэ гъэтIылъыгъэхэмкIэ страхованэм и агентствэм, ПсэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм зыщIэгъэкъуэнымкIэ фондым, Ипотекэ кредитымкIэ агентствэм къызэрагъэсэбэпам щыхьэт техъуэ бжыгъэхэр. Апхуэдэу отчетым хэтын хуейщ псори зэхэту экономикэм кредиту хуаутIыпщар зыхуэдизыр, банкхэм я кредитхэм я инагъыр, нэгъуэщI бжыгъэхэри.

- Псалъэмакъ куэд йокIуэкI 2009 гъэм и бюджетым зэхъуэкIыныгъэшхуэхэр зэрыхалъхьэнум теухуауэ. Экономикэм и IэнатIэм къыщагъэсэбэпыну ахъшэр нэрылъагъуу ягъэмэщIэн хуэдэу ягъэхъыбар. А псоми я зэранкIэ ди цIыхухэм я Iуэхухэр зэIымыхьэну пIэрэ?

- Пэж дыдэу мы махуэ гъунэгъухэм дэ дыхэплъэн хуейщ 2009 гъэм и бюджетым халъхьэ зэхъуэкIыныгъэхэм. Ауэ абы япэ къыхуэу депутатхэмрэ Правительствэмрэ зэщIыгъуу ягъэбелджылыпхъэщ а зэхъуэкIыныгъэхэр зыхуэунэтIа къалэн нэхъыщхьэхэр. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, апхуэдэ къалэн нэхъыщхьэ дыдэщ къэралым зыхуигъэувыжа социальнэ Iуэху псори фIэкIыпIэ имыIэу игъэзэщIэныр. ЦIыхухэм я пащхьэ къэралым щиIэ къалэнхэр дэгъэкIыным хуэунэтIауэ дызэрыт илъэсым и щIышылэ мазэм Урысейм ФинансхэмкIэ и министерствэм субъектхэм яхуигъэхьащ лэжьапщIэр ирикъуу икIи и зэманым къриубыдэу тыным, цIыху гуп хэхахэм защIэгъэкъуэным пыщIа лэжьыгъэ псори гъэзэщIэн зэрыхуейр къыщыгъэлъэгъуа телеграммэ. ЦIыхухэм ящIэн хуейщ - щIыдагъэм и уасэм сыт хуэдэу зимыхъуэжми, къэралым зыхуигъэувыжа социальнэ къалэн псори фIэкIыпIэ имыIэу игъэзэщIэнущ.

ЕтIуанэ къалэныр экономикэ Iэмал нэхъыфIхэр къэгъэсэбэпынырщ. Абыхэм ящыщу мыхьэнэ хэха зиIэхэм хабжэ лъэпкъ проектхэр. Абыхэм ди экономикэр япэкIэ ягъэкIуэтэфын къудейм и закъуэкъым. Лъэпкъ проектхэр зэрагъэзащIэм и сэбэпкIэ къэрал властым цIыхухэм къыхуащI дзыхьым хохъуэ.

КъыкIэлъыкIуэ хэкIыпIэхэм ящыщу къэлъытапхъэщ инвестицэ программэхэр. Ауэ мыбдеж къытегъэзэжу хэплъэжыпхъэщ инвестицэ проект псоми. Ахэр гуэшын хуейщ нэхъ япэ игъэщыпхъэхэм, экономикэр нэхъ псынщIэу къэзыIэтыфынухэм, нэхъ иужь къибгъанэ хъунухэм ятещIыхьауэ. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, нэхъ сэбэпышхуэ къызыпыкIыну щыт инвестицэ проектхэр икIэщIыпIэкIэ ахъшэкIэ къызэгъэпэщын хуейщ, сыту жыпIэмэ абыхэм къызэрагъэпэщынущ Урысейр финанс гугъуехьхэм къыхэкIын папщIэ зыхуеину экономикэ лъабжьэр.

ТРЕСКОВ Василий.
Москва къалэ.

Дунейм щыхъыбархэр

ЩIегъуэжыну пIэрэ?

США-м и базэу Къыргъызым щыIэр зэхуэщIыжын хуейуэ унафэ къэзыщта къэрал унафэщIхэр щIрагъэгъуэжын мурадкIэ, Урысейм и псалъэ мы Iуэхум хилъхьэну НАТО-м хэт къэралхэр мэгугъэ.

Ауэ а альянсым Урысейм и лIыкIуэу щыIэ Рогозин Дмитрий шэч къытрихьэркъым «Манас» военнэ базэр зэхуэщIыжыным и Iуэхум Москва зэрыхэмыIэбэнум. «Ар къэралитIым - Къыргъызымрэ США-мрэ - я Iуэхущи, езыхэр зэгурыIуэжынщ»,- жиIащ Рогозиным. *(ИТАР-ТАСС).*

Мафlэс шынагъуэ

Австралием и мэзхэр мафIэм зэщIищтащ.

Абы хэкIуэдащ цIыхуи 128-рэ, ауэ полицэм хуегъэфащэ ахэр нэхъыбэ хъууэ. Викторие штатым унэ 750-м щIигъу щисащ, лъапсэншэу къэна унагъуэхэр зэкIэ дэIэпыкъуэгъунщэщ.

ТекIыну трегъэчыныхь

Германием финансхэмкIэ и министрым трегъэчыныхь и къулыкъум трагъэкIын хуейуэ.

«Сэ пщэдей канцлерым селъэIунущ си къулыкъум сытекIыну сызэрыхуейм и хъыбарыр президентым Iэригъэхьэну», - жиIащ тхьэмахуэ махуэм финансхэмкIэ министр Глос Михаэль.

Прунжым и пIэкIэ

Вьетнамым кърашу, Приморьем къыщагъэувыIащ прунж тонни 5 къэзышэхэр.

Щхьэусыгъуэр прунжыр пшхы зэрымыхъунурщ, абы цIыв лIахэр зэрыхэлъым къыхэкIыу. Къэрал гъунапкъэхъумэхэм ящыщ зым зэрыжиIамкIэ, ар тонн мини 5 хуэдиз хъурт, Вьетнамым ирашу Москварэ Москва областымрэ щащэну арат.

ЩIыр мэхъей

«Южно-Сахалинск» сейсмостанцым и лэжьакIуэхэм къызэрахутамкIэ, иужьрей жэщ-махуэм къриубыдэу щIыр щэ щыхъеящ Курил хытIыгухэм я Iэгъуэблагъэм.

Сахалин щIыналъэм МЧС-м и IуэхущIапIэу щыIэм къызэритымкIэ, щIыр зэрыхъеям и инагъыр Рихтер и шкаламкIэ баллиплI хуэдиз хъууэ арат. ЩIыр зэрыхъеям зыри гузэвэгъуэ къыхэкIакъым, хым и толъкъунхэр къигъэукъубеинкIи шынагъуэ щыIэкъым.

НОБЭ

◆ **Урысейм и дипломат къулыкъуэзехьэм и махуэщ.** 2002 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м УФ-м и Президентым къищта унафэм ипкъ иткIэ ягъэлъапIэ. Ар ягъэуващ къэралым и МИД-р къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 200 щрикъум ирихьэлIэу.

◆ Илъэс 225-рэ и пэ Урысей Правительствэм и унафэкIэ, зауэ-тенджыз кхъухь тедзапIэмрэ абы и быдапIэмрэ Севастополь фIащат.

◆ Мазаем и 10 - 11-хэм Берлин (Германие) щызэхэтынущ полицейхэм я 12-нэ Европэпсо конгресс.

◆ Урыс тхакIуэ **А.С. Пушкин** дунейм ехыжащ. Абы и фэеплъ махуэщ.

◆ 1937 гъэм къалъхуащ бзэ щIэныгъэхэм я доктор, профессор, ЩIДАА-м и академик, Армавир дэт бзэ щIэныгъэ университетыр къызэзыгъэпэща, абы и япэ ректор **Сакий (КIарэ) Риммэ.**

◆ 1940 гъэм къалъхуащ адыгэ тхакIуэ, усакIуэ, журналист, Урысей Федерацэм щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ **КхъуэIуфэ Хьэчим.**

◆ **Дыгъэр къыщIэкIащ сыхьэти 7-рэ дакъикъэ 15-м, къухьэжынущ сыхьэт 17-рэ дакъикъэ 29-м.**

◆ **Махуэм и кIыхьагъщ сыхьэти 10-рэ дакъикъэ 14-рэ.**

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар ГЪУЩIО Зарифщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Фыз бий нэхърэ жылэ бий.

● Мэкъумэш

Метр зэбгъуэзэнатIэу 180-рэ къалъос

Мазаем и 9-м къыщыщIэдзауэ и 13 пщIондэ Москва къалэм щекIуэкIынущ ерыскъыпхъэхэмрэ ахэр къызыхащIыкIхэмрэ я «Продэкспо-2009» дунейпсо гъэлъэгъуэныгъэр. Къэбэрдей-Балъкъэрым ерыскъым, ерыскъыпхъэхэм елэжь и промышленностым и предприяти 9-м я IэдакъэщIэкIхэр метр зэбгъуэзэнатIэу 180-м щагъэувынущ.

СЫТ ЩЫГЪУИ а гъэлъэгъуэныгъэм хэт «Велес», «Каскад», «Жьэкуэ», «ГъэшхэкI ерыскъыхэр», «Консервпром», «ЗЭТ дагъэ завод» ООО-хэм нэмыщI, иджы абы япэу кIуэнущ жэуаплыныгъэ пыухыкIа зиIэ «Евро-Росс», «Авант-Алко» обществэхэри. Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщ IуэхущIапIэхэм утыку ирахьэну продукцэхэр хуабжьу зэмылIэужьыгъуэщ. Апхуэдэщ ликер-аркъэхэкIхэр, IэфIыкIэхэр, пхъэщхьэмыщхьэ, хадэхэкI консервхэр, сэхуран дагъэр, гъэшхэкI ерыскъыхэмрэ кхъуейхэмрэ.

Гъэлъэгъуэныгъэр къызэрагъэпэщ Урысей Федерацэм Мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министерствэмрэ Москва къалэм и Правительствэмрэ я щIэгъэкъуэну. «Продэкспо-2009» выставкэм и программэм хохьэ конференцхэр, зэIущIэхэр, ягъэлъагъуэ продукцэхэм номинацэ зэхуэмыдэхэмкIэ я зэпеуэхэр.

САМЧЕНКЭ Светланэ,
КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкIэ и министерствэм и пресс-IуэхущIапIэм и лэжьакIуэ.

● Пресс-конференцхэр

Сыт и лъэныкъуэкIи

«Кавказ Ищхъэрэм и щIыналъэхэр электрокъарукIэ зэдэууэ къызэзыгъэпэщ компание» акционер обществэ зэIухам («МРСК СК» ОАО) и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм щызэхалъхьэжащ 2008 гъэм я лэжьыгъэр зыхуэдар.

АБЫ ТЕУХУАУЭ мазаем и 6-м зэхаша пресс-конференцым хэтащ зи гугъу тщIы IуэхущIапIэм и унафэщI **Гъубжокъуэ Юрэ**, а IэнатIэм и инженер нэхъыщхьэ **Малкаров Екъуб**,«Къэббалъкъэнерго» ОАО-м и управляющэ директор**Циканов Арсенрэ** абы техникэ Iуэхухэмкlэ и къуэдзэ **Къанэмэт МуIэедрэ**.

Абыхэм къызэрыхагъэщамкIэ, 2008 - 2009 гъэхэм я бжыхьэ-щIымахуэ лъэхъэнэм сыт и лъэныкъуэкIи егугъуу зыхуагъэхьэзыращ. Ремонт лэжьыгъэхэр и пIалъэм зэфIагъэкIащ, республикэр электрокъарукIэ ирикъуу икIи зэпIэзэрыту къызэгъэпэщыным теухуа Iуэхугъуэ псори зэраубзыхуам тету йокIуэкI.

«Ди лэжьакIуэхэр я IэщIагъэм фIыуэ хэзыщIыкI защIэщ. Дапщэщи хуэдэу, токым Iуэху хузиIэ псоми я щIэныгъэр къэтпщытащ, IэнатIэхэм насыпыншагъэ къыщымыхъун щхьэкIэ щIэрыщIэу едгъэджащ.

Киловатт 35-м къыщыщIэдзауэ 110-м нэс зрикIуэ ток кIапсэу километр 73,7-м, киловатт пщIаниплIым щегъэжьауэ 10-м нэблагъэ къыщыдгъэсэбэп линэу километр 1041,5-м я щытыкIэм гугъэзагъэу дакIэлъыплъащ, трансформатор зэмылIэужьыгъуэрэ подстанцу 432-рэ, токыр зыгуэш Iэмэпсымэу 153-рэ къызыхуэтыншэу зэдгъэпэщыжащ. Электрокъарум ущызыхъумэ изолятору 6038-рэ, вольт зэхуэмыдэхэм тещIыхьа кIапсэу километр 252,9-рэ зэтхъуэкIащ, километр 318,8-м къыщытIэсхъа линэхэр тшэщIыжащ. Апхуэдэу ди пкъохэр зыхэт щIыпIэу гектар 55,7-рэ дгъэкъэбзащ, къыдэгъэбыдылIа псэуалъэхэм я щхьэхэр зэдгъэпэщыжащ, «Старэ Лэскэн» - «Псыгуэнсу», «Малкэ» - «Дзэлыкъуэдэс» подстанцхэр зэпызыщIэ вольт лъагэ линэхэр зыхуей хуэдгъэзащ, киловатт пщIани 4, 6, 10 зрикIуэ кIапсэу километр 554,5-рэ зэтхъуэкIащ, къагъэсэбэпа токыр зыхуэдизыр къызэралъытэ Iэмэпсымэу 2500-рэ дгъэуващ», - жиIащ Гъубжокъуэ Юрэ.

ЗэIущIэм къызэрыщагъэлъэгъуамкIэ, мы зэманым «Долинск» подстанцым йолэжь. «Къэхъун» подстанцым и ток гуэшыпIэр зэрахъуэкIащ, Къэщхъэтау ГЭС-м къитыну электрокъарум и проект-сметэ тхылъхэр ягъэхьэзыращ. Мы зэманым яухуэ киловатти 110-м тещIыхьа токыр «Аушыджэр» подстанцым къыхэкIыу «Дубки - ТМХ»-м езытыну вольт лъагэ линэхэр.

Къэпсэлъахэм зэрыжаIамкIэ, бюджет лIэужьыгъуэхэмрэ абыхэм щымыщ фондхэмрэ нэгъабэ халъхьащ сом мелуан 70-м щIигъу, абыкIэ щIыхуэ ятелъкъым.

«МРСК СК» ОАО-м и лэжьакIуэхэр дэIыгъыным гулъытэ хэха хуещI. Улахуэр и чэзум ярет, ар ику иту сом 14800-рэ мэхъу. Нэщхъеягъуэ зиIахэм нэгъабэ яхухихащ хабзэкIэ ягъэувам и лейуэ сом мин 660-рэ. Сабий къызыхуалъхум сом мини 192-рэ, унэгъащIэхэм - мин 60, сымаджэ хьэлъэ хъухэм - мин 235-рэ ярет, зыгъэпсэхуакIуэ (отпуск) кIуэхэм сом 3547-рэ яхущIегъу.

«Электрокъарум къыпэкIуэр и чэзум къытIэрыхьащ. Ар къэзыгъэсэбэпхэм нэгъабэ етщащ сом зы мелардрэ мелуан 932-рэ мини 194,3 -рэ и уасэ. 2008 гъэм къриубыдэу дебитор щIыхуэр сом мелуани 159-кIэ дгъэмэщIащ, токыр щызэпыу къэдгъэхъуакъым. Мы гъэми а щIыкIэм дытету дылэжьэнущ, республикэр электрокъарукIэ ирикъуу къызэдгъэпэщынущ, абы и экономикэм хуэтщI хэлъхьэныгъэм хэдгъэхъуэнущ»,- къагъэлъэгъуащ «МРСК СК» ОАО-м и щIыналъэ къудамэм и унафэщIхэм.

ИужькIэ абыхэм журналистхэм я упщIэхэм жэуап иратащ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

«Къэбэрдей этноботаникэм теухуа очерк»

● ТхылъыщIэ

Апхуэдэ фIэщыгъэцIэ зиIэ тхылъ гъэщIэгъуэн иджыблагъэ Налшык и «Эльбрус» тхылъ тедзапIэм къыщыдэкIащ. Тхылъым къыщыIэтащ ботаникэмрэ къэкIыгъэцIэхэмрэ ехьэлIауэ адыгэбзэм хэлъ Iуэхугъуэхэр.

ЩIЭНЫГЪЭ къэхутэныгъэ хьэлэмэтыр зи къалэмыпэ къыщIэкIар биологие щIэныгъэхэм я доктор, КъБКъУ-м и профессор Щхьэгъэпсо Сэфарбийщ. «Удзыпэ къэс зы уз и хущхъуэ пылъщ», «Зы узыфэ и хущхъуэ удз зыдэмыт къуалэ щыIэкъым» адыгэ жыIэгъуэхэр и тегъэщIапIэу, авторыр топсэлъыхь адыгэхэм игъащIэми хущхъуэу къагъэсэбэпу щыта къэкIыгъэ 500-м щIигъум. Абыхэм я цIэхэр къиихь къудей мыхъуу, ахэр зи хущхъуэгъуэмрэ къызэрыбгъэсэбэп хъуну щIыкIэхэмри тхылъым къыщигъэлъэгъуащ Щхьэгъэпсом.

Ботаникэ щIэныгъэм пыщIа фIэщыгъэцIэхэм адыгэбзэм лъабжьэ щригъэгъэтIылъын мурадкIэ, Щхьэгъэпсом тхылъым къыщихьащ нарт хъыбархэм хэт къэкIыгъэцIэхэм я таблицэ гъэщIэгъуэн. Сосрыкъуэ, Бэдынокъуэ, Ашэмэз, Уэзырмэс, Мэлэчыпхъу, нэгъуэщIхэми ехьэлIа хъыбархэм хэт къэкIыгъэцIэхэр тхылъым щхьэхуэ-щхьэхуэу къыщыгъэлъэгъуащ.

Экземпляр 500 хъууэ къыдэкIа «Къэбэрдей этноботаникэм теухуа очеркыр» сэбэп яхуэхъунущ адыгэбзэр, ботаникэр зыдж щIэныгъэлIхэм, студентхэм, егъэджакIуэхэм, щIыуэпсыр фIыуэ зылъагъу, абы дихьэх цIыху псоми.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Жэрдэм

IэщIагъэ ирагъэгъуэт

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал автоинспекцэм жэрдэм ищIащ унагъуэ хуэмыщIахэм къыхэкIа сабийхэр автошколым щригъэджэну. Абы ипкъ иткIэ республикэ Сабий фондым и лэжьакIуэхэм сабий 30 къыхахащ.

МАШИНЭ къепхуэкIыным автошколхэм ущыхуеджэным уасэу щIэптын хуей хъур мащIэкъым. Абы къыхэкIыуи, унагъуэ хуэмыщIахэм я мызакъуэу, къызэрыгуэкIхэми къащытехьэлъэ къохъу.

НыбжьыщIэхэр щеджэнущ иджыблагъэ ящIа центральнэ автошколым.

ДЖЫЛАХЪСТЭН ТIутIэ.

IэнатIэщIэхэр къызэIуахын папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президентым деж республикэм и инвестицэ IуэхухэмкIэ щыIэ Советым и зи чэзу зэIущIэ иджыблагъэ зэхэтащ. Ар иригъэкIуэкIащ Президент Къанокъуэ Арсен. ЗэIущIэм щыхэплъащ Налшыкрэ Аруан районымрэ я администрацэхэм щагъэхьэзыра инвестицэ проектиблым. Абы щыщу плIыр къыхэзылъхьар Налшык и къалэ администрацэращ.

Къанокъуэ Арсенрэ Тхьэзэплъыж Муратрэ зэIущIэр ирагъэкIуэкI.

- ФИНАНС кризисым зыщиубгъу лъэхъэнэм дэ псом хуэмыдэу дыхуэныкъуэщ инвестицэмкIэ проектыфIхэми, мыпхуэдэ зэIущIэхэм къыщытщтэ проектхэр зэрыхъукIэ нэхъ псынщIэу гъэзэщIэныр ди къарур етхьэлIэн хуейщ. Абы папщIэ дэ диIэщ дызыхуэныкъуэну псори. ПроектыщIэ къэс - ар нобэ лэжьыгъэ зимыIэ цIыхухэм еттыфын IэнатIэщ. 2009 гъэр сыт и лъэныкъуэкIи тыншу зэрыщымытынур къэплъытэмэ, дыбэлэрыгъынкIэ Iэмал иIэкъым, - жиIащ республикэм и Президентым, зэIущIэр къыщызэIуихым.

Къанокъуэ Арсен къилъытащ Iуэхухэр нэхъ щIэгъэхуэбжьа хъун папщIэ, нэхъ мыхьэнэшхуэ зиIэ проектхэр гъэзэщIэным къэралым инвестицэмкIэ и Советри хэлэжьыхьмэ нэхъыфIу. IуэхущIапIэщIэр къызэIухыным мылъкушхуэ хэлъхьэн хуеймэ, абы текIуадэ сом бжыгъэм къэралым и ахъшэ хилъхьэфынущ. Ар лъэ быдэкIэ зэтеува нэужь, республикэм хилъхьа Iыхьэр къыхихыжрэ, хьэрычэтыщIэм кърихьэжьа Iуэхур къыхуигъэнэжмэ, абы нэхъ псынщIэу зыкъиужьынущ. Апхуэдэ Iуэху зехьэкIэри къэбгъэсэбэп хъуну КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен къилъытащ.

Зэхуэсахэр япэу зыхэплъар пенополистеролым псэуалъапхъэхэр къыхэзыщIыкIыну «Пласт системэ» предприятэщIэ Налшык къыщызыIухынырщ. А Iуэхур къезыхьэжьар «Пластбау-Н» акционер обществаращ. Абы заводыщIэр щиухуэну и мурадщ Налшык и промышленнэ щIыпIэм, зэкIэ къамыгъэсэбэпу щыIэ гектар 1,5-рэ кърамтэ.

Псори зэхэту а заводыщIэр къызэIухыным текIуэдэнущ сом мелуан 74,31-рэ. Ар хьэзыр хъуа нэужь, илъэсым псэуалъапхъэу метр зэбгъузэнатIэ мин 240-рэ къыхущIэгъэкIынущ, псэупIэ унэхэмрэ промышленнэ IуэхущIапIэхэмрэ ирипщI хъуну. Хьэзыр хъуа нэужь, заводым мазэ къэс къыхущIэгъэкIынущ сом мелуан 17,8-рэ и уасэ продукцэ. Япэ илъэси 3-м къриубыдэу бюджет зэмылIэужьыгъуэхэм хилъхьэнущ сом мелуан 52-м щIигъу. Абы лэжьыгъэ IэнатIэщIэхэр цIыху 66-м къыхузэIуихынущ, дэтхэнэми сом мин 13,6-рэ и мазэ улахуэу. Предприятэр къызэгъэпэщыным текIуэдэну ахъшэр мазэ 30-м къриубыдэу къыхуэлэжьыжынущ.

Мы проектым фIыуэ хэлъращи, пенополистиролым псэуалъапхъэ къыхэзыщIыкI предприятэ Ипщэ Федеральнэ щIыналъэм щыIэкъым. Нэхъ гъунэгъу дыдэр Тульскэ областым и Узловая станцыращ щылажьэр. Ар Налшык пэжыжьэщ километр 1800-рэ хуэдизкIэ.

Пенополистирол псэуалъапхъэхэр, республикэм къыщагъэсэбэпхэм еплъытмэ, куэдкIэ нэхъ пудщ, нэхъ псынщIэщ, пIалъэ нэхъ кIэщIым зэфIэкIынущ сыт хуэдэ унэри зэфIэгъэувэныр. Пенополистиролым хуабэр фIы дылэу ехъумэри, абыкIэ зэтралъхьа унэм и пэшхэр сыт щыгъуи хуэбэнущ. КъищынэмыщIауэ, пенополистиролым и растворымкIэ блынхэр щIымахуэр щынэхъ щIыIэми бгъэжкIэ шынагъуэ лъэпкъ хэлъкъым.

Проектыр къэзыгъэлъэгъуа «Пластбау-Н» акционер обществэм и унафэщI Лукин Иван зэрыжиIамкIэ, предприятэр къызэзыгъэпэщынухэр зыщIэлъэIур щIымрэ налог льготэхэмрэщ. Iуэхум халъхьэну мылъкур езы хьэрычэтыщIэхэм къахуэгъуэтынущ.

Пенополистиролым къыхэщIыкIа пкъыгъуэхэмкIэ ди республикэм унэ зыбжанэ щаухуащ. Псалъэм папщIэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ къэралгъунапкъэ хъумэхэр щыпсэу унэхэри, къатихыу, къати 10-у зэтету Налшык щаухуэ унэ зыбжани апхуэдэщ къызыхэщIыкIар.

Ухуэныгъэмрэ архитектурэмкIэ министр АфэщIагъуэ Михаил проектым фIыуи Iейуи хилъагъуэмкIэ республикэм и Президентыр щеупщIым, абы жиIащ а Iуэхум министерствэри зэрыхэплъар.

Зи гугъу тщIы заводыр хьэзыр хъумэ, ухуэныгъэ IэнатIэм щекIуэкI лэжьыгъэхэр щIэхуэбжьэнущ. Ауэ пенополистиролыр ди республикэм и дуней щытыкIэм зэрезэгъынум худиIэ Iуэху еплъыкIэр зэтехуэркъым. Ди щIыналъэм и дуней щытыкIэм псынщIэу зехъуэж, жэщыр щIыIэу, махуэр хуабэу щытыфынущ. Пенополистриролыр а псом зэрезэгъынур тщIэркъым. Аращ предприятэр къызэзыгъэпэщхэм дащIелъэIуари ар Iуэхум къыхалъытэну, - жиIащ АфэщIагъуэ Михаил.

Проектым къыщыгъэлъэгъуа предприятэм лэжьэн щIидзэмэ, республикэм щаухуэ унэхэм я уасэр процент 20 хуэдизкIэ ехынущ. Ари щхьэусыгъуэ хуэхъуащ предприятэм Къэбэрдей-Балъкъэрыр хуэныкъуэу ухуэныгъэмрэ архитектурэмкIэ министрым къыщIилъытам. Уеблэмэ ар лъэIуащ Налшык и промышленнэ хьэблэм нэс ямыхьу, ЖБИ заводхэр здэщыIэ щIыпIэм щаухуэну.

ЗэIущIэм унафэ къыщащтащ проектыр къыхэзылъхьа хьэрычэтыщIэхэм сыт и лъэныкъуэкIи зыщIагъэкъуэн хуейуэ.

Налшык и фIэIугъэхэкI заводым къигъэлъэгъуа проектыр тещIыхьащ мэкъумэшхэкIыу къыщIигъэкIымрэ, игъэфIэIумрэ хэгъэхъуэным. Абы папщIэ ткIуэпс зырызурэ псы щIэзыгъэлъадэ Iэмэпсымэр сом мелуани 4-кIэ къащэхуу, гектар 42-м ар къыщагъэсэбэпыну, сом мелуан 25-кIэ жылапхъэр, щIыгъэпшэрыр, нэгъуэщIхэри къащэхуну я гугъэщ. КIэщIу жыпIэмэ, проектыр гъэзэщIэным сом мелуан 83 хуэдиз текIуэдэнущ. Ар зэIущIэм къыщызыгъэлъэгъуа Елмэс СулътIан-Бэч зэрыжиIамкIэ, абы щыщу сом мелуан 50-р кредиту ахъшэ хъумапIэхэм къыIахыну я гугъэщ, сом мелуан 75-рэ и уасэу яIэ мылъкур шэсыпIэу ягъэувыну. Мы заводыр яхуэгъэувмэ, лэжьыгъэ IэнатIэу 52-рэ къызэIуихынущ, дэтхэнэми мазэ улахуэу сом мини 6,5-рэ къилэжьу. КъищынэмыщIауэ, иджыри цIыхуи 150-м пIалъэ-пIалъэкIэ лэжьыгъэ ягъуэтынущ, мазэм сом мини 7,5-р я улахуэу.

ЗэIущIэми къыщалъытащ IуэхущIапIэм кредитыр етыпхъэу, хэхъуэм хэкI налогхэмрэ мылъкум пэкIуэмкIэ льготэхэр ятын хуейуэ, къапэщылъ нэгъуэщI Iуэху псомкIи заводым дэIэпыкъупхъэу.

ХэкIыпIэфIхэр къыхуагъуэтащ Налшык и «ЗЖБИ-2» акционер обществэм зэIущIэм къыщыхилъхьа проектми. Ар къэзыгъэлъэгъуа, заводым и унафэщI Куэстэхъу Ратмир зэрыжиIамкIэ, предприятэм сом мелуан 13,95-рэ и уасэ Iэмэпсымэ къищэхуу, зы сменэм лъэс лъагъуэм тралъхьэ плиткэми метр зэбгъузэнатIэу 350-рэ, блын блокыми метр зэпэщимэу 80 къыщыщIагъэкIын IэнатIэхэр къызэригъэпэщыну аращ. ИтIанэ, заводым къыщIигъэкI псэуалъапхъэ лIэужьыгъуэхэм иджыри 9 къыхэхъуэнущ, лэжьыгъэ IэнатIэу 8 къызэрагъэпэщынущ, дэтхэнэми сом мин 11 къилэжьу.

Зэ еплъыгъуэкIэ лъэс лъагъуэм тралъхьэ плиткэу ди республикэм куэдыщэ къыщыщIагъэкIыу къыфIэщIынущ Iуэхум хэзымыщIыкIым. Ауэ ар пэжкъым икIи а плиткэхэр я лIэужьыгъуэкIэ зэщхьэщокI. ЖБИ-2-нэм къыщIигъэкIыну зи Iуэху зэрихуэхэм хуэдэр республикэм къомэщIэкI, илъэс къэс мин 16 хуэдиз нэгъуэщI щIыпIэхэм кърахаш. Абы къыхэкIыуи проектыр дэIыгъын хуейуэ зэIущIэм къыщалъытащ. ЖБИ-2-нэр зыщIэлъэIуар проектыр гъэзэщIэным текIуэдэну сом мелуан 15-къым, атIэ ар кредиту къыщищтэкIэ, заводым и акцэхэм щыщу къэралым IэщIэлъ Iыхьэр шэсыпIэу игъэувыну хуит ящIынрат. Ар процент 38-рэ мэхъу.

КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен къилъытащ а акцэхэр шэсыпIэу щIэбгъэувын щхьэусыгъуэ щымыIэу, атIэ акционерхэм предприятэм къыхалъхьэ мылъкум хэгъэхъуауэ, шэсыпIэу ягъэувыну тхылъымпIэ лъапIэхэр къыдэгъэкIыпхъэу. А ремиссием и фIыгъэкIэ заводым къыхузэгъэпэщынущ шэсыпIэу игъэувыну акцэ бжыгъэри.

КъищынэмыщIауэ, Къанокъуэ Арсен арэзы къищIакъым заводым къищэхуну и гугъэ Iэмэпсымэм и лIэужьыгъуэми. И фIагъкIэ республикэм къашэ плиткэхэм нэхърэ нэхъыкIэ продукцэр мыхъун папщIэ, Iэмэпсымэ нэхъыфIыр, хамэ къэрал щызэпкъралъхьар къэщэхупхъэу къилъытащ икIи абыкIэ инвестицэ IуэхухэмкIэ Советыр дэIэпыкъуэгъу зэрыхуэхъуфынур жиIащ.

И мыхьэнэкIэ гъэщIэгъуэн пэтми, ахъшэ хъумапIэхэм я унафэщIхэм даIыгъакъым хьэрычэтыщIэ Абазэ Амырбий къигъэлъэгъуа проектыр. Абы къызэригъэпэщыну и гугъэщ шынагъуэншагъэмкIэ радиоэлектроннэ системэ, и пIэ имыт объектхэр къэлъыхъуэным, къэгъуэтыжыным телажьэу. Апхуэдэ системэм и фIыгъэкIэ автомашинэр, цIыхур, микрочипыр зэгъэбыдылIауэ ягъэIэпхъуэ сыт хуэдэ хьэпшыпри, щIы щIагъым щIэлъу щытми, метрипщI нэхъыбэкIэ ущымыуэу, къыпхуэгъуэтыжынущ. Абы хуэныкъуэщ хабзэхъумэ органхэр, туризм IэнатIэр, хьэпшып лъапIэ, ахъшэ зыгъэIэпхъуэхэр, цIыху къызэрыгуэкIым и автотранспортыр хъумэнми ар телэжьэфынущ.

А проектыр гъэзэщIэным текIуэдэнущ сом мелуан 30, лэжьыгъэ IэнатIэкIэ цIыху 11 къыхузэгъэпэщынущ, дэтхэнэми сом мин 14,6-рэ и мазэ улахуэу. Президент Къанокъуэ Арсен къилъытащ ар гъэзэщIэныр «Къалэ шынагъуэншэ» программэм хэбгъэхьэ хъуну, системэр къэзыгъэсэбэпыну IуэхущIапIэхэм ахъшэкIэ зыкъыщIагъакъуэмэ.

Ахъшэ хъумапIэхэм я унафэщIхэр дихьэхакъым НарткъалэкIэ «Вега» фIэIугъэхэкI комбинатым къигъэлъэгъуа проектми. Ар теухуащ предприятэм фадэхэкIыу къыщIигъэкIым хуэди 2,65-кIэ хэгъэхъуэным. Абы папщIэ комбинатыр хуэныкъуэщ сом мелуан 62-рэ. Iуэхур зэфIыхьэмэ, лэжьыгъэ IэнатIэу 70 къызэгъэпэща хъунущ, дэтхэнэми сом мини 10 и улахуэу.

Аруан районым и администрацэм къыхилъхьа етIуанэ проектыр теухуащ мывэкIэщхъ, пшахъуэ, отсев къыщыщIахыну щIыпIэ Аруан къуажэм пэмыжыжьэу щыгъэбелджылыным. А IуэхущIапIэм щIыуэ гектар 50 иубыдынущ, ауэ ар зэкIэ мэкъумэш щIапIэщи, «Южная нерудная компания» акционер обществэр щIолъэIу а щIым елэжьыну хуит ящIыным, кредиту сом мелуани 143,5-рэ кърататынымкIэ Советыр къыдэIэпыкъуным, лэжьэн щIидзэмэ, бюджет зэмылIэужьыгъуэхэм илъэс къэс сом мелуан 55-рэ хилъхьэнущ, лэжьыгъэ IэнатIэу 86-рэ, дэтхэнэми сом мин 15,6-рэ и улахуэу къызэIуахынущ.

Республикэм ухуэныгъэмрэ архитектурэмкIэ и министерствэм проектыр диIыгъа пэтми, зэIущIэм къыщалъытащ абы зэлэжьыжын хуей Iуэхугъуэхэр хэлъу.

- Зи гугъу ящI гектар 50-м телэжьыхьыну еттынумэ, ар къыщыдатыжыну пIалъэри, къызэрыдатыжыну щIыкIэри убзыхун хуейщ. Гъавэ щIапIэу нобэ къагъэсэбэпыр зэхэвыхьарэ мащэ защIэу къыдатыжыну хьэмэрэ щIыр ягъэтэмэмыжу къытIэрагъэхьэжыну? Мис а Iуэхугъуэхэр проектыр зыгъэхьэзырахэм зэхагъэкIмэ, къытедгъэзэжынщ, - жиIащ Президент Къанокъуэ Арсен.

ГЪУЩIО Зариф.

Сурэтхэр МАМИЙ Руслан трихащ.

ЗэIущIэхэр

ЗэфIэкIым хагъахъуэ

ЩIышылэм и кIэм зэхэтащ КъБР-м ПромышленностымкIэ, гъэсыныпхъэ-энергетикэ комплексымрэ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и министерствэм и коллегием и зэIущIэ.

Абы щызэпкърахащ 2008 гъэм я лэжьыгъэр зыхуэдамрэ дызыхыхьа илъэсым къапэщыт къалэнхэмрэ.

МИНИСТР **Уянаев Кязим** зэрыжиIамкIэ, гугъуехьхэм щхьэкIэ къэмынэу, промышленностым, гъэсыныпхъэ-энергетикэ комплексым, псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм я IэнатIэхэм зэфIэкI хьарзынэ къагъэлъэгъуащ.

Министерствэм хыхьэ промышленнэ предприятэхэм продукцэу къыщIагъэкIащ сом меларди 8-рэ мелуан 461,2-рэ и уасэ. Ар ипэ ита илъэсым елъытауэ проценти 115,5-рэ мэхъу.

«ЛэжьыгъэфI яIэщ «Налкат», «Кавказкабель-Мет», «Чермет» ООО-хэм. Мазэ 12-м абыхэм ягъэхьэзыращ продукцэу сом меларди 2-рэ мелуан 742,6-рэ и уасэ. Ар 2007 гъэм яхузэфIэкIам нэхърэ процент 30,9-кIэ нэхъыбэщ. Ауэ «Гидрометаллург» ОАО-м и зэфIэкIым зэрыкIэрыхуам къыхэкIыу, «Кавказкабель», «Кавказкабель-ТМ» ЗАО-хэр я къалэнхэм пэлъэщакъым.

2008-2012 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и промышленностым зэрызиужьынум и Концепцэм ипкъ иткIэ, проекти 6 дгъэзэщIащ, пIалъэ кIыхьым тещIыхьа нэгъуэщIитIи хьэзыр мэхъу. Ахэр техникэкIэ къэдгъэщIэрэщIэж «Телемеханика» ОАО-мрэ и проект лъэщагъымкIэ едгъэжьэну «Волжанин-КъБР» ЗАО-мрэщ. А Iуэхухэм нэгъабэ сом мелуан 320-рэ хухэтхащ, IэнатIэщIэу 135-рэ къызэдгъэпэщащ.

Къытпэщыт къалэн нэхъыщхьэхэм ящыщщ промышленностым и IэнатIэхэм я лъэщагъым хэгъэхъуэныр. Абы хэкъузауэ долэжь. Къапщтэмэ, зэрыдубзыхуам тету, иджырей Iэмэпсымэ лъэщхэр щыдгъэуващ «Тэрч налмэс», «НЗВА», «Телемеханика» ОАО-хэм, «Кавказкабель», «ЭРПАК» ЗАО-хэм, «Комплект» ООО-м.

Волгоград областым и администрацэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Правительствэмрэ зэгъусэу ягъэзащIэ проектым социальнэ, экономикэ мыхьэнэшхуэ иIэщ. 2008 гъэм и щIышылэ лъандэрэ ди деж автобусхэр щызэпкъралъхьэ. «Волжанин» автобус лIэужьыгъуищри къызыхуэтыншэу щызэпкъралъхьэну IэнатIэ псори мы илъэсым и кIэ пщIондэ нэсу зэтедублэнущ. Апхуэдэу догъэхьэзыр «Бахъсэн къалэм «Волжанин» автобус завод къыщызэIухын» жыхуиIэ инвестицэ проектри. Абы сом мелуан 65,4-рэ хэтлъхьэну ди мурадщ. ДыубзыхуахэрIэ зэдгъэхъулIэмэ, ди республикэм и предприятэхэр а Iуэхум хэтшэнущ, илъэсым автобус 240-рэ къытхущIэгъэкIынущ, цIыху 400-м нэблагъэм лэжьыгъэ тхуетынущ.

Зэманым къегъэув промышленнэ комплексым и зыужьыныгъэм щIэныгъэм и лъэныкъуэ псори къыщыдгъэсэбэпыну. Абы папщIэ ди республикэм и щIыналъэм япэу къыщызэдгъэпэщащ коммерцэу щымыт «Технопарк» автоном организацэ. Ар «Телемеханика» ОАО-м и хэщIапIэм щыIэщ»,- къигъэлъэгъуащ министрым.

Уянаев Кязим къытеувыIащ министерствэм хыхьэ предприятэхэр дунейпсо финанс кризисым щыхъумэным хуэунэтIауэ зэфIагъэкIхэм, социальнэ мыхьэнэ зиIэу къэрал дэIэпыкъуныгъэ хуэныкъуэ предприятэхэм, къапщтэмэ, «Тэрч налмэс», «Гидрометаллург», «Автозапчасть» «Бахъсэн завод», «Налшык машинэухуэ завод» ОАО-хэм, «Кавказкабель» ЗАО-м, нэгъуэщIхэми я тхылъхэр УФ-м щIыналъэ зыужьыныгъэхэмкIэ и министерствэм зэрыхуагъэхьам, зыхъумэжыныгъэпромышленнэ комплексым хуэлажьэ IэнатIэхэм («Телемеханика», «НЗПП», «ПЗПП», «НЭВЗ») я къэрал заказхэр зыхуэдэм.

Къэпсэлъам зэрыжиIамкIэ, «Связым и навигацэ системэ зыубгъуа» (ГЛОНАСС) федерал программэ хэхам хыхьэу нэгъабэ мэлыжьыхьым и 17-м Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Промышленностымкlэ федерал агентствэмрэ (РОСПРОМ) зэращIылIауэ щытащ хьэрш системэхэм, Iэмэпсымэхэм, технологиехэм зегъэужьын, ахэр къэгъэсэбэпын я лъэныкъуэкIэ зэдэлэжьэным теухуа ЗэгурыIуэныгъэ. Ар ди республикэм и щIыналъэм щызыгъэзэщIэнур «Телемеханика» ОАО-рщ. Апхуэдэу Урысейм и хьэрш агентствэм (РОСКОСМОС) драгъэкIуэкI хьэршым и къэхутэныгъэхэр УФ-мрэ абы и щIыналъэхэмрэ я социально-экономикэ зыужьыныгъэм я сэбэп хэлъу къэгъэсэбэпыным и IуэхукIэ, 2010-2015 гъэхэм тещIыхьауэ ягъэхьэзыр федерал программэ хэхам республикэм и радиоэлектроннэ предприятэхэр хыхьэным теухуа зэпсэлъэныгъэхэр.

Министрым зэрыжиIамкIэ, я предприятэхэр гъэлъэгъуэныгъэ зэмылIэужьыгъуэхэм жыджэру хэтщ, ехъулIэныгъэ хьарзыни щаIэщ. Къапщтэмэ, нэгъабэ я IэдакъэщIэкIхэу 32-рэ утыку кърахьащ (6-р нэгъуэщI къэралхэм). «Налшык машинэухуэ завод» ОАО-р «Урысейм и предприятэ IуэхущIапIэ нэхъыфIу 2000-2008» Урысейпсо зэпеуэм щытекIуащ. «Телемеханика», «Станокухуэ» ОАО-хэр фIагъ и лъэныкъуэкIэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Президентым и саугъэтыр къэхьыным теухуа зэхьэзэхуэм я лауреат, «Тэрч налмэс», «Телемеханика» ОАО-хэр, «Кавказкабель» ЗАО-р «Урысейм и хьэпшып нэхъыфIу 100» программэм я дипломант хъуахэщ.

АдэкIэ Уянаев Кязим тепсэлъыхьащ «2008-2010 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым промышленностым и IэнатIэхэм зэрызыщауужьынур» Концепцэр и лъабжьэу 2009-2012 гъэхэм тещIыхьа республикэ программэ хэха гъэхьэзырын зэрыщIадзамрэ абы щаубзыхуну Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр зыхуэдэмрэ.

Министрым зэIущIэм къызэрыщигъэлъэгъуамкIэ, псори зэхэту нэгъабэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къыщагъэсэбэпащ электрокъаруэ кВт сыхьэту зы мелардрэ мелуан 403,7-рэ. Республикэм и щIыналъэм щыIэ электростанцхэм кВт сыхьэт мелуан 417,2-рэ къалэжьащ. Абы щыщу ГЭС-хэм кВт сыхьэт мелуан 382,9-рэ, IуэхущIапIэхэм я блок станцхэм кВт сыхьэт мелуан 34,3-рэ хуозэ.

Мы зэманым зэпымыууэ мэлажьэ МВ ти 115,7-рэ зи лъэщагъ электростанцу 7. Абыхэм ику иту илъэсым къат кВт сыхьэт мелуан 400-м щIигъу. Республикэм гидроэлектростанцхэм я ухуэныгъэхэр щыщIагъэхуэбжьэн мурадкIэ, ахэр хагъэхьащ 2008-2012 гъэхэм тещIыхьа «Урысей Ипщэ» Федерал программэм икIи Къэбэрдей-Балъкъэрым и энергетикэ комплексым и зыужьыныгъэм сом меларди 4-рэ мелуан 68-рэ хухахащ. КъБР-м и Президентым деж инвестицэхэмкIэ щыIэ Советым арэзы щытехъуащ Урыху, Хъазнидон, Балъкъ псыхэм ГЭС цIыкIухэр тещIыхьыным теухуа проектхэм.

«Рус Гидро» ОАО-м и инвестицэ программэм тету «Шэрэдж Ищхъэрэ ГЭС» гупым и етIуанэ чэзум хэкъузауэ йолэжь - Къэщхъэтау гидроэлектростанцыр мы гъэм и кIэм ирагъэжьэну я мурадщ. Ар яутIыпщмэ, республикэм и электростанцхэм электрокъаруэ къалэжьыр псори зэхэту къагъэсэбэпым и процент 50-м нэсынущ.

Налшыкдэсхэм газыр нэхъыфIу яIэрыхьэн папщIэ ар зрикIуэ бжьамийуэ километр 75-м я щытыкIэр ирагъэфIэкIуащ, щIэхэр яукъуэдиящ. А Iуэхум хухахащ сом мелуан 500-м щIигъу.

«Республикэм и мылъкукIэ нэгъабэ бюджет IуэхущIапIэхэм щыдгъэуващ хуабэ къаруэ, газу, псыуэ къагъэсэбэпыр зыхуэдизыр къызэралъытэ Iэмэпсымэу 337-рэ. Унагъуэ 98919-м газ, 34686-м псы счетчикхэр хутедгъэуващ. «2008-2012 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым гъэсыныпхъэ-энергетикэ комплексым зэрызыщиужьынур» жыхуиIэ Концепцэм хэдгъэхьа экономикэм и IэнатIэхэм абыхэм нэгъабэ къахудигъэхуащ сом мелуан 70-м щIигъу, электрокъаруэ кВт сыхьэт мелуан 15, хуабэ къаруэ Гкал мин 45-рэ, газу куб мелуан 12»,- къигъэлъэгъуащ Уянаев Кязим.

АдэкIэ министрым зэпкърихащ илъэс блэкIам республикэм и псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и лэжьыгъэр зыхуэдар.

Абы зэрыжиIамкIэ, а IэнатIэм къызэщIеубыдэ псэупIэу метр зэбгъузэнатIэ мелуан 14,6-рэ. Абы щыщу метр зэбгъузэнатIэ мелуани 4,4-р фэтэр куэд хъу муниципальнэ унэхэм, метр зэбгъузэнатIэ мелуани 9,9-р зи псэупIэ зиIэж унагъуэхэм хуозэ, метр зэбгъузэнатIэ мелуан пщIанищыр къэрал псэупIэ фондщ.

Республикэм и псэупIэ фондым щыщу метр зэбгъузэнатIэ мин 342,9-р кхъахэщ.

«Фэтэр куэд хъу унэхэр къызыхуэтыншэу зэдгъэпэщыжын, псэуалъэжьхэм щIэсхэр дгъэIэпхъуэн папщIэ, ЖКХ-м щекIуэкI реформэхэр дэIыгъынымкIэ Фондым нэгъабэ къытхуиутIыпщащ сом мелуан 285,5-рэ. А мылъкур тедгуэшащ 185-нэ Федерал законым и 14-нэ статьям щыубзыхуахэр тэмэму зыгъэзэщIахэм. Апхуэдэщ Налшык къалэр, «Звезднэ» поселкэр, Аруан, Май, Прохладнэ, Iуащхьэмахуэ районхэр. Фэтэр куэд хъу псэупIэ унэу 115-рэ къызыхуэтыншэу зэдгъэпэщыжыну тедухуати, 102-м лэжьыгъэхэр щокIуэкI, 29-р зыхуей хуагъэзащ, 10-р актыкIэ къеIытхащ. ПсэупIэ-коммунальнэ хозяйствэр дэIыгъынымкIэ Фондым къиутIыпща ахъшэри, республикэ бюджетым щыщу къыдатари тэмэму къагъэсэбэп. Муниципальнэ районхэмрэ къалэ округхэмрэ тщIыгъуу, 2009 гъэм и заявкэхэр иджыпсту догъэхьэзыр.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и IэнатIэм хохьэ котельнэу 268-рэ, хуабэкIэ къызэзыгъэпэщ пункту 49-рэ, псы гуэшыпIэу километр мини 3,8-рэ, хуабэ зэбгрышыпIэу километр 412-рэ, псы къыщIэшыпIэу 530-рэ, псы зэхуэхьэсыпIэу 53-рэ, нэгъуэщI куэдхэри.

Гъэплъыгъуэ зэманым сыткIи дыхуэхьэзыру и чэзум щIэддзащ, дызыгъэпIейтей щIагъуэ къыхэмыкIыу а пIалъэр йокIуэкI.

«2002-2010 гъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэр реформэ зэращIынумрэ ар зэрырагъэфIэкIуэнумрэ» республикэ программэ хэхам ипкъ иткIэ, нэгъабэ зэфIагъэкIащ сом мелуан 704,65-рэ и уасэ лэжьыгъэ. ПромышленностымкIэ, гъэсыныпхъэ-энергетикэ, псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ министерствэм и IэнатIэхэр къапщтэмэ, псы кIуапIэрэ гуэшыпIэу километр 35-рэ зыхуей хуагъэзащ, хьэкуу 28-рэ, насосу 30 яхъуэжащ, зи пIалъэр икIа хуабэ кIуапIэу километри 9-м нэблагъэ зэрахъуэкIащ. Абыхэм хухахащ сом мелуан 337-м щIигъу. Тырныауз къалэм щыдгъэуващ щхьэхуэу лажьэ котельнэу 9. Абы и фIыгъэкIэ щэкIуэгъуэ, дыгъэгъазэ мазэхэм газу къагъэсэбэпым къыдагъэхуащ сом мелуан 11,5-м щIигъу и уасэ»,- къыхигъэщащ Уянаев Кязим.

Министерствэм хыхьэ IэнатIищми я лэжьыгъэр зэпкъриха нэужь, абы игъэнэIуащ мы илъэсым нэхъыщхьэу къапэщытхэр.

Иужькlэ зэхуэсахэр едэIуащ «МРСКСК» ОАО-м и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм и унафэщI **Гъубжокъуэ Юрэ**, «Телемеханика» ОАО-м и тхьэмадэ **Къер Аслъэн**, Налшык къалэ администрацэм и Iэтащхьэм и япэ къуэдзэ **Сорокин Виктор** сымэ я отчет кIэщIхэм.

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ **Чеченов Ануар** къыхигъэщащ министерствэм и IэнатIэ псори нэгъабэ зэуIуу зэрылэжьар, я къалэнхэм хьарзынэу зэрыпэлъэщар, зыужьыныгъэм хуэунэтIауэ мы илъэсми къыхалъхьэну Iуэхугъуэхэр дяпэкIи зэрыдаIыгъынур.

ЗэIущIэм хэтащ коллегием хыхьэхэр, къалэ, район администрацэхэм я Iэтащхьэхэм я къуэдзэхэр, ирагъэблэгъа къулыкъущIэхэр.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

Сом мелард 19,5-рэ и уасэ

Ди газетым зэрытетащи, мазаем и 3-м зэхэтащ КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыкъыпхъэхэмкIэ и министерствэм и коллегием и зэIущIэ. Абы щызэпкърахащ 2008 гъэм республикэм и агропромышленнэ комплексым и лэжьыгъэр зыхуэдамрэ мы илъэсым къапэщыт къалэнхэмрэ.

МИНИСТР **Ерчэн Тембо лэт** и докладым къызэщIригъэубыдащ мэкъумэш хозяйствэм зегъэужьыным, мэкъумэшхэкIхэм, сырьем, ерыскъыпхъэхэм я рынокыр унэтIыным теухуауэ нэгъабэ къыхалъхьа Къэрал программэр гъэзэщIа зэрыхъур.

Абы къызэригъэлъэгъуамкIэ, нэгъабэ гъавэу къалэжьащ сом мелард 19,5-рэ и уасэ. Ар 2007 гъэм елъытауэ процент 14-кIэ нэхъыбэщ.

Хьэцэпэцэр хуабжьу бэгъуащ. Гъавэу, джэшхэкIыу кърахьэлIэжащ тонн мин 670-м щIигъу. Сэхурану тонн мин 32-рэ къыщIаIукIащ, кIэртIофу тонн мини 190-рэ къатIыжащ, хадэхэкIыу тонн мин 297-м нэблагъэ къыщIачыжащ, пхъэщхьэмыщхьэу тонн мин 13-м нэс къыпачыжащ. А псори ипэ ита илъэсым яхузэфIэкIам щIегъу.

2007 гъэм гъавэр лъапIэу зэращам и фIыгъэкIэ, мэкъумэшыщIэхэм я финанс щытыкIэр ефIэкIуащ, агротехникэ Iуэхугъуэхэр и зэманым ирагъэкIуэкIащ, жылапхъэ хэплъыхьахэр, щIыгъэпшэрхэр къагъэсэбэпащ, къэкIыгъэхэр хъумэным егугъуащ. ЦIыхухэм я лъэр нэхъ жан ищIащ трагъэкIуэда ахъшэм щыщ Iыхьэ зэрыхуапшыныжым.

«Мы илъэсми къалэнышхуэ къытпэщытщ. Къапщтэмэ, гъавэу тонн мин 690-м щIигъу, сэхурану тонн мин 30-м нэблагъэ, хадэхэкIыу тонн мин 300, кIэртIофу тонн мин 200 къетхьэлIэжын хуейщ. ЖыгыщIэхэр гектар 200-м щIигъум, жызумыр гектари 150-м щыдгъэтIысынущ. Ахэр зэдгъэхъулIэн папщIэ, бжыхьэсэ къэкIыгъэхэр гектар мин 95-м щыхэтсащ, гъатхасэр щедгъэкIуэкIыну гектар мини 180-р щIыIэрысу гъэ щIокI. Федерал бюджетым къыхэкI субсидиери хэту, мэкъумэш щIэным и Iуэхум сом мелуан 250-рэ хухэтхыну ди мурадщ. Ар нэгъабэ тхузэфIэкIам нэхърэ хуэдэ зырэ пщIаниблкIэ нэхъыбэщ»,- жиIащ министрым.

Ерчэн Тембо лэт къызэрыхигъэщамкIэ, къэралым и аграрнэ политикэм и унэтIыныгъэ нэхъыщхьэхэм ящыщщ IэщхэкIыу къалэжьым хэгъэхъуэныр. Абы и лъэныкъуэкIэ ехъулIэныгъэ нэрылъагъухэр щыIэщ, къащта проект инхэр гъэзэщIа мэхъу. Хозяйствэ лIэужьыгъуэ псоми нобэ щаIыгъщ Iэщышхуэу мин 228-м щIигъу е 2007 гъэм зэрыхъуу щытам нэхърэ проценти 7-кIэ нэхъыбэ. Нэгъабэ былымылрэ джэдкъазылу тонн мин 59,1-рэ, гъэшу тонн мин 300-м щIигъу къалэжьащ, джэдыкIэу мелуани 150-рэ кърахащ.

«Киево-Жураки АПК» ЗАО-м хуаутIыпщ ахъшэр тэмэму къагъэсэбэп. Кхъуэ лъхуэнпIэну мини 2,5 щагъэшхэну псэуалъэм и япэ чэзур ухуэн яухащ, корпуси 8-рэ репродуктору 3-рэ ятащ, Iусыпхъэхэр щызэхахьэжэну заводымрэ хъумапIэхэмрэ и кIэм нагъэблагъэ.

«Бахъсэн Бройлер» Агрогуп ОАО-м корпуси 8 къыщызэIуахащ. Абыхэм джэд мини 100-м нэс щагъэхъунущ. ДжэдыкIэу кърахыр мы гъэм мелуан 19-м нагъэсынущ, реконструкцэ нэужьым джэдылу тонн 500 къыщалэжьыну я мурадщ. «Велес Агро» ООО-ми илъэсым джэдкъазылу тонн мини 3 къыщалэжьыну джэдэщыр ухуэн иухащ. Нэгъабэ республикэм щызэрагъэпэщыжащ Iэщышхуэу 5200-рэ, кхъуэу 100, мэлу 800, джэдкъазу мин 595-рэ щагъэхъуну псэуалъэхэр.

«Iэщ лъэпкъыфIхэр къэгъэхъуным хэкъузауэ долэжь. Дэ къызэIутхащ эмбрион къэпщIахэр жэмхэм щрахьэлIэ центр. А IэмалыфIым, жэм бжыгъэм хэдмыгъахъуэу, щIэжьейуэ процент 20-кIэ нэхъыбэ къыдитынущ. Центрым зэщIигъэуIуэнущ Iэщ лъэпкъыфI къэгъэхъуным елэжьу республикэм щыIэ хозяйствэ псори. Адыгэш лъэпкъ къабзэр зэтегъэувэжыным дяпэкIэ гулъытэ хэха хуэтщIынущ, бдзэжьей гъэхъунми зеттыжынущ. Мы гъэм Iэщ гъэхъун IэнатIэм сом мелуан 400-м нэблагъэ хухэтхыну ди мурадщ.

ЕрыскъыхэкIхэм елэжь промышленностыр нэгъабэ зэпIэзэрыту лэжьащ. Абы и предприятэхэм продукцэу къыщIагъэкIащ сом меларди 6,1-рэ и уасэ. Ар 2007 гъэм ягъэхьэзырам хуэдэ зырэ ныкъуэкIэ щIегъу. Мы IэнатIэм цIыху мини 8-м нэблагъэ щолажьэ. Абыхэм я IэдакъэщIэкIхэм къапэкIуам къыхэкIыу сом меларди 2,5-рэ налогу ттащ, инвестицэ проекту сом зы мелардрэ мелуан щитIрэ и уасэ дгъэзэщIащ. А бжыгъэхэр зэдгъэхъулIэну дызыщыгугъам фIыуэ щIегъу.

ИлъэситхукIэ щыта Налшык щIакхъуэ заводыр, крахмал фошыгъупс къыщыщIагъэкI «Зикомбо» IуэхущIапIэр ирагъэжьэжащ, Налшык макарон заводым и лэжьыгъэр зэтраублэжащ, хьэлвэ заводым пивэ щагъавэ, псыIэфI щрагъахъуэ цехыщIэхэр къыщызэIуахащ, «Велес», «Каскад» ООО-хэм, нэгъуэщIхэми я IэнатIэхэр ирагъафIакIуэ.

Мы гъэм ерыскъыхэкIхэм елэжь промышленностым щыдгъэзэщIэну ди мурадщ инвестицэ проекту сом зы мелардрэ мелуан щиплIрэ и уасэ. Продукцэу сом меларди 8,5-рэ и уасэ, нэгъабэ нэхърэ хуэдэ зырэ ныкъуэкIэ нэхъыбэ дгъэхьэзырынущ. ЭщIагъэ зэзыгъэгъуэта къуажэдэс щIалэгъуалэр лэжьыгъэм тыдогъэгушхуэ. Апхуэдэ унэгъащIэу 183-м нэгъабэ яхухэтхащ сом мелуан 92-рэ мин 400-рэ. 2006-2008 гъэхэм къриубыдэу къуажэдэс щIалэгъуалэу 423-м я псэупIэхэр едгъэфIэкIуащ. Жылагъуэхэр псыкIэ къызэгъэпэщыным и Iуэхум нэгъабэ хэтлъхьащ сом мелуан 64-м щIигъу. Мы илъэсми къуажибгъум дадэIэпыкъунущ.

Мэкъумэш хозяйствэм зегъэужьыным тещIыхьа программэ хэхар гъэзэщIэн зэрыщIэддзэрэ мылъкуу тхухахым хэпщIыкIыу хэхъуащ. КъызэрыдбжамкIэ, АПК-м и IэнатIэхэр иридэтIыгъын папщIэ, мы гъэм бюджет ахъшэу къытхуатIыпщынущ сом мелуан 800-м нэблагъэ. Урысей Федерацэм Мэкъумэш хозяйствэмкIэ и министерствэм жылагъуэхэм зегъэужьыным теухуауэ иригъэкIуэкI лэжьыгъэхэм хуэззэр абы хэплъхьэжмэ, ар сом зы мелардрэ мелуан щитхум нэсыну къыщIэкIынущ»,- къыхигъэбелджылыкIащ министрым.

Зи унафэщI IэнатIэхэм я IуэхущIафэр зэпкърахыу зэхыхьэм къыщыпсэлъащ «Урысейм мэкъумэш хозяйствэмкIэ и центр» ФГУ-м и республикэ къудамэм и тхьэмадэ **Блий Станислав**, Къэбэрдей-Балъкъэрым мэкъумэш хозяйствэмкIэ и щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтым и унафэщI **Мэремыкъуэ Арсен**, Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэхэмкIэ министерствэм мэз псэущхьэхэмрэ псыхэм я биологическэ гъэтIылъыгъэхэмрэ хъумэнымкIэ, кIэлъыплъынымкIэ, къызэрагъэсэбэп щIыкIэр зэкIэлъыгъэкIуэнымкIэ и департаментым и унафэщI **Мату Мухьэмэд**, «Гъэшхэкl ерыскъыхэр» ООО-м и Iэтащхьэ **Якубов Шамсудин**, мэкъумэш IэнатIэм и лэжьакIуэхэм я профсоюзым и рескомым и тхьэмадэ **Беслъэней Чэмал** сымэ.

Зытепсэлъыхьахэм ятеухуа унафэ къащта нэужь, Ерчэн Темболэт лэжьыгъэм щыпашэ гупышхуэм я министерствэм и ЩIыхь тхылъхэр яритащ.

ЗэIущIэм хэтащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и и къуэдзэ **Чеченов Ануар**, Парламентым Аграрнэ политикэмрэ щIыуэпсыр къэгъэсэбэпынымкIэ и Комитетым и нэхъыжь **Несутулов Виктор**, республикэм и Президентым и чэнджэщэгъу **Уянаевэ Аминат**, ирагъэблэгъа къулыкъущIэхэмрэ IэщIагъэлIхэмрэ.

АРУАН Алий.

Уардэщ, дахэщ Іуащхьэмахуэ. *2007 гъэ*

Ди республикэми Урысейми щыцІэрыІуэ фотохудожник Вэрокъуэ Заур и ІэдакъэщІэкІ телъыджэхэр щІыналъэ куэдым щызэбгрыкІащ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и щІыпІэ гъуэзэджэхэр, къуршхэр, гуэлхэр, губгъуэхэр, псыкъелъэхэр абы и фотообъективым къригъэубыд къудейкъым, атІэ и нэм илъагъу дахагъэр, и псэм зыхищІэ гухэхъуэр, лъагъуныгъэр сурэт трихам къызэрищыным хущІокъу. Апхуэдэу щытми, Вэрокъуэ Заур и ІэщІагъэкІэ сурэттехкъым, ар, зыщигъэпсэхум, гукъыдэжрэ дэрэжэгъуэрэ абы къезыт Іуэхуу аращ.

Заур щІэныгъэ нэхъыщхьэ зыбжанэ иІэщ. КъБКъУ-м и инженер-техникэ къудамэр, абы иужькІэ аспирантурэр къиухащ, геофизикэмрэ физическэ географиемкІэ щІэныгъэ лэжьыгъэ пхигъэкІащ, апхуэдэу юрист ІэщІагъэ Нартсанэ (Кисловодск) щызэригъэгъуэтащ, ТворчествэмкІэ Дунейпсо Академием и член-корреспондентщ, милицэм и полковникщ. «Гъуазджэм хуэпабгъэ псэкупсэ зиІэ цІыху абы къыхэмыкІыну Іэмал иІэтэкъым», - жаІэ а щІалэр кинорежиссер цІэрыІуэхэу Вэрокъуэ Владимиррэ Мартиросовэ Ринэрэ я къуэу зыщІэхэм. Ар икІи пэжщ, сыту жыпІэмэ, зэрыцІыкІурэ къызыщІэтэджыкІар щэнхабзэ лъапІэныгъэхэмрэ дыкъэзыухъуреихь дунейм и дахагъымрэ зыхэщІыкІынырщ, абыкІэ цІыхухэм ядэгуэшэнырщ.

Вэрокъуэ Заур «Адыгэ псалъэм» и щІэджыкІакІуэхэм нэхъ гъунэгъуу едгъэцІыхун, и дуней еплъыкІэмкІэ, гупсысэхэмкІэ къыддэгуэшэн папщІэ, упщІэ зыбжанэкІэ зыхуэдгъэзащ. ЗанщІэу къыжыІэн хуейщ: Заур цІыху утыкуакІуэкъым, ищІэри илэжьри фІэмащІэщи, абы ущІытетхыхьын щымыІэу къелъытэ, егъэлеяуэ зэпІэзэрытщ, ауэ абы къыдэкІуэуи псэлъэгъу тыншщ икІи гъуэзэджэщ. А псом къыхэкІыу къыхэгъэщыпхъэщ ди газетым папщІэ къыдита интервьюр нэгъуэщІ къыдэкІыгъуэхэм иумыгъуэтэну (эксклюзивнэу) зэрыщытыр.

ВЭРОКЪУЭ Заур: ФІыуэ умылъагъумэ, зыхэпщІэнукъым, зыхыумыщІамэ, къыпхуэлъагъунукъым

● Ди псэлъэгъухэр

- СЭ СУРЭТ техыным сызэрыдихьэхрэ куэд дыдэ щІащ, - жеІэ Заур. - «Смена»-кІэ еджэу фотоаппаратхэр щыІэу щытащ, мис абы щыщт си япэ сурэттехыр. Ар сабий джэгуалъэ папщІэу си анэш дадэм тыгъэ къысхуищІат. Пэжщ, а сурэттехыр къыщысІэщІалъхьам, къызэзытам и гугъауэ къыщІэкІынутэкъым сэ тесха сурэтхэр зэгуэр утыку къиихьэну, сэ езым апхуэдэ гуэри си нэгу къызэрыщІэзмыгъэхьам ещхьу. «ДжэгуалъэмкІэ» си щІэщыгъуэр икІа нэужь, зы илъэс 20 хуэдизкІэ сурэт техын Іуэху зесхуакъым: ди унагъуэм исхэм дрикъурт (иджыпстуи аращ зэрыщытыр) ди адэм трих сурэтхэмрэ фильмхэмрэ, сурэт техыныр зи ІэщІагъэр араци, ухыхьэми, абы нэхърэ нэхъыфІ зэрыпхуэмыщІэнур псоми тщІэрт. Сэ сигу ирихьырт ди адэм, абы и ныбжьэгъухэмрэ лэжьэгъухэмрэ кърахьэлІэ сурэтхэмрэ теплъэгъуэхэмрэ. Апхуэдэщ, псалъэм папщІэ Монин Сергей, Губарев Михаил, нэгъуэщІ оператор гъуэзэджэхэу зи ІэдакъэщІэкІхэр сурэт техын щыщІэздзэм щапхъэ схуэхъуар. Ахэращ объективым сыщиплъэкІэ дахагъэ слъагъуфу сезыгъэсар. Ди адэм триха слайдхэм щІэхщІэхыурэ сыхоплъэ, гу зылъытапхъэ гуэрхэр сыт щыгъуи къыхызох, ауэ абы къыдэкІуэуи гурыІуэгъуэ сщохъу абы ищІэм елъытауэ, схузэфІэкІыр зэрымащІэ дыдэр. Сэ зыгуэрхэр къэзулъэпхъэщыну сыхэтмэ, абы сурэт хьэлэмэт дыдэхэр, къызэрымыкІуэу телъыджэхэр куэду иІэщ. КъызэхъулІэмэ, си мурадщ Вэрокъуэ Владимир триха сурэтхэмкІэ гъэлъэгъуэныгъэ къызэзгъэпэщыну. Ар ди адэм дежкІэ зэкІэ щэхущ, ауэ хуэмурэ зызогъэхьэзыр.

- Иджыпсту сыт хуэдэ сурэттех узэрылажьэр, Заур?

- Сэ сигу ирихьри нэхъ ІэкІуэлъакІуэу къэслъытэри «Canon» фирмэм къыщІигъэкІ сурэттеххэращ. Абыхэм щыщу япэу сиІар «Canon-300» камерэщ. Ар иджырей «бжыгъэкІэ» (цифровой) лажьэхэм ещхьтэкъым, кадр къиубыдар гъуджэм тезыгъапсэу щыІахэм хуэдэт. Абы иужькІэ 1 мегапиксель (сурэттехым и зэфІэкІыр къызэрапщ мардэ) фІэкІа мыхъу цифровой камерэ къэсщэхуауэ щытащ. Псалъэм къыдэкІуэу жыпІэнумэ, апхуэдиз пиксель фІэкІа зимыІэ жып телефон къудей иджы щыІэжкъым, ауэ ар абы щыгъуэм тфІэбэлыхьт, Іэмал куэдыщэ къыдиту къытщыхъужырт.

Сызыпэрыхьа Іуэхум и мыхьэнэр къызгурыІуэу, зыхэщІыкІ хузиІэу сыщыхъуам, сІыгъар «Canon L10D» сурэттехырщ. Ар илъэс зыбжанэкІэ зесхьащ. Иджыпсту сызэрылажьэр «Canon L5D»-щ, абы мегапиксель 12,8-рэ иІэщ. Ар апхуэдизу камерэ ехьэжьауэ щымытми, сэ сызылъыхъуэр къризоубыдыф, зэрыжаІэу, сызыхуейр къысхуещІэ.

Шэч хэлъкъым, дызэрыт зэманым техникэ Іэмэпсымэхэм псынщІэу зэрызахъуэжым, дыгъуасэ щымыІа куэд нобэ къоунэхъу, ауэ сэ къэслъытэркъым абы укІэлъекъун хуейуэ, уи лэжьыгъэм и фІагъыр къэбгъэсэбэп Іэмэпсымэм зэрыщыту елъытауэ. Франджы сурэттех гъуэзэджэ Брюссон Картье, псалъэм папщІэ, фІэфІтэкъым сурэт зэрытрих камерэр ихъуэжыну. Ар сурэттех цІэрыІуэщ, и ІэдакъэщІэкІхэр нобэр къыздэсым сурэт техыным зэрыхурагъаджэ тхылъ псоми щапхъэу итщ, илъэс 30-м щІигъукІэ фотографу лэжьати, зэпымыууэ иІыгъар зы сурэттех цІыкІущ.

- КъыбгурыІуэ зэрыхъунумкІэ, фотохудожникым и Іэзагъыр зыхэлъыр къигъэсэбэп Іэмэпсымэракъым, атІэ илъагъумрэ зыхищІэмрэ къызэриІуатэ щІыкІэрщ…

- Шэч къыщІытепхьэн щыІэкъым. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, фІыуэ умылъагъумэ, зыхэпщІэнукъым, зыхыумыщІамэ, къыпхуэлъагъунукъым. ИкІи умылъагъуу икІи зыхыумыщІэу сурэттехыр тебгъауэкІэ, гъуазджэ къыпхуэгъэщІынукъым. НэгъуэщІу жыпІэмэ, Іэмэпсымэракъым нэхъыщхьэр, атІэ ар зыІыгъыращ. Сэ къызэрыслъытэмкІэ, техникэ ІэкІуэлъэкІуагъым сыт хуэдэ цІыхури пхуегъэсэнущ, ауэ узэлэжьыр дахэ хъун щхьэкІэ Іэмал имыІэу гурыщІэ, лъагъуныгъэ хэплъхьэн хуейщ. Сэ сыкъапщтэмэ, егъэлеяуэ фІыуэ солъагъу сыщалъхуа лъахэр, ди Къэбэрдей-Балъкъэрыр, абы и бгылъэ щІыпІэхэмрэ псыкъелъэхэмрэ, псалъэкІэ пхуэмыІуэтэщІыну иІэ щІыуэпс хъугъуэфІыгъуэхэр. А псом сызэрыцІыкІурэ сыкъыщІэтэджыкІащ, сыщІапІыкІащ, си нэгу щІэт зэпыту сыкъэхъуащ. Кинокамерэр, сурэттехыр иІыгъыу ди адэр дэнэ щІыпІэ мыкІуами, сэ зэпымыууэ сригъусащ, ди щІыналъэм и дахагъэм щыщ налъэ хэмыщІу телефильм зэращІыр мызэ-мытІэу слъэгъуащ.

- Арагъэнщ уи сурэтхэмкІэ къэбгъэлъэгъуэну, цІыхухэм яжепІэну узыхуейр?

- Ар апхуэдэу зэлъыІухауэ икІи гурыІуэгъуафІэу къызэмыхъулІэнкІи мэхъу, ауэ сыт хуэдэу щымытми, уи гумрэ уи псэмрэ щыщ тІэкІу-тІэкІу дэтхэнэми хыболъхьэ, тыбогуашэ, богъафІэ, итІанэ абы зыгуэр щыгуфІыкІауэ, гухэхъуэ нэгъуэщІым иритауэ къыщыпщІэкІэ, пхэщІар бэгъуауэ къыпхохъуэж. Сурэт техыныр иджырей гъуазджэм и къудамэ бгъуфІэхэм ящыщ зыщ. Ар цІыхухэм ягу ирохь зыкІи темыІэзэщІыхьыжауэ, къалэми плъыфэ зэмыфэгъуи хэмылъу пэжыр къызэригъэлъагъуэм щхьэкІэ, абы къыдэкІуэуи дахагъэр, гуапагъэр, хуабагъэр, нэгъуэщІ гурыщІэ ІэфІхэм псэр къызэрыхуриджэм, дыкъэзыухъуреихь псоми нэгъуэщІ нэкІэ дызэрыригъэплъым папщІэ.

Сурэт техыным дихьэхыу ди республикэм исыр мащІэкъым. Абыхэм псоми я гъэсакІуэу къэплъытэ хъуну дэ диІэщ фотограф Іэзэ икІи цІэрыІуэ Лукьяненкэ Иван. Ар ди пашэу, щІалэ зыбжанэ дыхъуу дэ фотоклуб къызэдгъэпэщащ икІи илъэс ещанэ хъуауэ гъэлъэгъуэныгъэхэр щыдогъэкІуэкІ СурэтыщІ гъуазджэмкІэ Налшык дэт музейм. СыбзыщІынкъыми, ди ІэдакъэщІэкІхэмкІэ гъэлъэгъуэныгъэр щекІуэкІ махуэхэм а унэм цІыху нэхъыбэ екІуалІэу мызэ-мытІэу къыджаІащ музейм и унафэщІхэм.

- Панорамэ сурэт техыкІэм сыт хуэдэ щхьэхуэныгъэ иІэ?

- Зы псалъэкІэ жыпІэнумэ, къэбгъэсэбэп Іэмалхэри щІыкІэри, шэч хэмылъу, нэгъуэщІщ, къызэрыгуэкІ кадр тепхыным куэдкІэ къыщхьэщокІ икІи ІэджэкІэ нэхъ гъэщІэгъуэнщ. Ар къызыхэкІыр сыт жыпІэмэ, зыщиплъыхькІэ цІыхум и нэм теплъэгъуэр убгъуауэ «къызэриубыдырщ». ЗэрытщІэщи, цІыхум и щхьэр имыгъэхъейуэ, нэбгъузкІэ лъэныкъуитІымкІи мэплъэф.

Мис апхуэдиз и «кІыхьагъщ» панорамэ сурэтми, ауэ ар куэдкІэ егъэмащІэ къызэрыгуэкІ сурэт техыкІэм. Аращ панорамэр цІыхухэм ягу щІрихьым хэлъ щэхури щхьэхуэныгъэри зэрыхъур. Къэбэрдей-Балъкъэрым апхуэдэ сурэт техыкІэр япэу къыщызублахэм сащыщщ, жысІэкІэ, щхьэщытхъу къысфІащынкъым, ауэ пэжщ а Іуэхум пыщхьэхукІауэ сэ зыщезгъэсар сурэттех Іэзэ, альпинист гъуэзэджэ, цІыху зэчиифІэ Копылов Владимир и дежщ, абы и лэжьыгъэхэмрэ и ІуэхущІэкІэмрэ сыкІэлъыплъурэщ. Копыловым триха панорамэхэр япэ дыдэу щыслъэгъуам, занщІэу сатхьэкъуат икІи сэри апхуэдэ зэрысщІыным сыхуигъэушат. ИужькІэ езы Володя къэсцІыхуну си насып къихьащ, иджы дызэІуощІэ, дызопсалъэ, дызыхуотхэ, Налшык къыщыкІуэкІэ, си унагъуэм щохьэщІэ. Абыи егъэлеяуэ фІыуэ елъагъу ди къурш лъахэр, а лъагъуныгъэр и сурэтхэм хелъхьэри, удимыхьэхынкІэ Іэмал имыІэу ещІ.

Уи нэгу къыщІэгъыхьэт, сыт хуэдэ гурыщІэ уи гум илъын хуейр, сыхьэт зыхыблкІэ гъуэгуанэ утету, щІыІэр градус 30-м фІэкІыу уае къуршыщхьэм аргуэру сыхьэт зытхухкІэ уисын папщІэ, Іуащхьэмахуэ и щыгум къыщызэкІэщІитхъ нэхулъэм и плъыфэ телъыджэхэр къэбубыдын щхьэкІэ? Мис апхуэдэщ си ныбжьэгъу Копылов Владимир. Ари ящыщщ сурэт техын «узыфэр» къыспкърызыгъэхьахэм.

- Заур, сурэт зытепхынур къэбгъуэтынымрэ дахэу тепхынымрэ я деж къыщынэркъым фотохудожникым и лэжьыгъэр. Уэ тепха сурэтхэр цІыхухэм я пащхьэ къипхьэн ипэ, дэнэ щытебдзэрэ, сыткІэ къыдэбгъэкІрэ?

- Пэж дыдэу, ар лэжьыгъэм и зы ІыхьэфІ мэхъу. Нэхъапэхэм абы икъукІэ гугъу сыдехьырт, иныкъуэхэр Лукьяненкэ Иван и деж щытездзэу щытащ, иужькІэ «Синдикэ» тедзапІэр къэзгъэсэбэпащ, Псыхуабэ сыкІуэн хуейуэ къыщисхуихуаи мызэ-мытІэу къэхъуащ. Ауэ иджыпсту сэ езым си Іэмэпсымэхэр сиІэжщ, унэм щызгъэпсауэ техникэ зэпэщ согъэлажьэ.

ПцІыр сыткІэ щхьэпэ, уэ тепха сурэтыр нэгъуэщІым щытридзэкІэ, арэзы укъэзыщІыр мащІэщ, сыту жыпІэмэ, сурэтыр тумых щІыкІэ плъэгъуар ар тхылъымпІэм щытрадзэкІэ ибгъуэтэжу щытын хуейщ. Сэ тесха сурэтхэм, шэч хэмылъу, солэжьыж, ауэ къалэмкІэ, плъыфэкІэ, компьютер ІэмалкІэ сытеІэзэщІыхьыжкъым. СызыхущІэкъур зыщ: сурэтыр щытесхым зыхэсщІа гурыщІэр ар зылъагъунум зэрылъэзгъэІэсынырщ. Сыт абы хэгъэпщкІуар, и купщІэр, жыпІэмэ, фотоапаратым и пэжыпІэкІэ плъыфитІ къудейщ къищтэр: фІыцІэмрэ хужьымрэ. Абы къыхэкІыу сурэттехым къебгъэубыда теплъэгъуэр уэ щыплъэгъуам зэрыщытауэ пщІын щхьэкІэ, плъыфэхэр етыжын, языныкъуэ щІыпІэхэр къыхэгъэнэхукІын хуейщ. НэгъуэщІу жыпІэмэ, слъэгъуа дыдэм пэгъунэгъу теплъэр тхылъымпІэм зэрытездзэным солэжь.

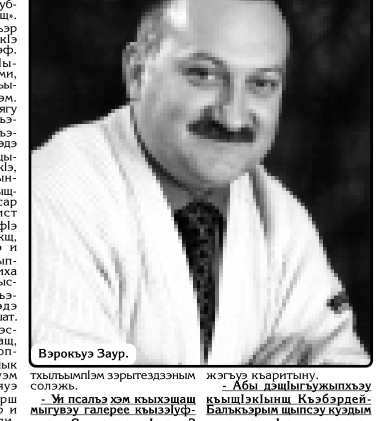

Вэрокъуэ Заур.

- Уи псалъэхэм къыхэщащ мыгувэу галерее къызэІуфхыну. Сыт ар зищІысыр? Дэнэ къыщежьа абы епха гупсысэр? СыткІэ ущыгугърэ?

- Пэжщ, дымыгъэгувэу къызэІутхыну ди гугъэщ «Панорамэ» зыфІэтща галереер. Сурэтхэр щыдгъэлъагъуэ икІи щытщэ ІуэхущІапІэ къызэІутхыным щхьэусыгъуэ хуэхъуахэм ящыщщ ди къалэ дахэм, республикэ къалащхьэм, художественнэ ІэрыкІхэр къыщыпщэхун щІыпІэ зэрыщымащІэр. Гу лъумытэнкІи ущымыгуфІыкІынкІи Іэмал иІэкъым иужьрей илъэсхэм Налшык нэхъ дахэ, екІу, зэпэщ зэрыхъуам, махуэ къэс хэпщІыкІыу зэрызиужьым. Унэ зэтетхэм я ІуплъапІэхэр гъэщІэрэщІащ, дэтхэнэми и япэ къатхэм хьэпшып зэмылІэужьыгъуэхэр щащэ тыкуэн е шхапІэ дахэ цІыкІухэр хэтщ, цІыхухэм Іуэхутхьэбзэ хуэщІэн ІэнатІэри ефІэкІуащ.

Нэхъапэм пшапэ зэхэуамэ, къалэр кІыфІт икІи уфат, иджы жэщ псом дэнэкІи нэхущ, дахэщ, уэздыгъэ зэмыфэгъухэр къызэщІоблэ. Апхуэдэ зыужьыныгъэм дэ хэтлъхьэфынум дыщегупсысым, ди сурэтхэмкІэ галерее къызэІутхыну мурад тщІащ. ІуэхущІапІэр мыинми, дэ къытщохъуж ар щэнхабзэм и зы жьэгу цІыкІуу икІи къыдолъытэ ди къалэр иджыри къэс зыхуэныкъуахэм ящыщ зыуэ.

Ди адэмрэ си къуэш Залымрэ си гъусэу делэжьащ галереем и унэр зэІузэпэщ щІыным, сурэтхэм я щІыпІэ егъэгъуэтыным. ІуэхущІапІэм и унафэщІыр си щхьэгъусэ Мананэщ, цІыхухэм ядэлэжьэнымкІэ пщэрылъхэр зыхьыр Елмэс Людмилэщ. Иджыпстуи зэІухащ ди галерее цІыкІум и бжэхэр, ауэ абы и «лъэтеувэм» етщІэкІ пшыхь иджыри едгъэкІуэкІакъыми, зэкІэ дыкъэзыщІэр мащІэщ.

Сэ сыхуейт щэнхабзэм и апхуэдэ «жьэгупащхьэхэр» ди къалэм щынэхъыбэну, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, цІыхухэр, псалъэм папщІэ, ди галереем, иджырей гъуазджэмкІэ музейм хуэдэу, зыщаплъыхьын къудей щхьэкІэ къыщІыхьэ хъунущ. Къапщтэмэ, сэ сфІэфІщ ди деж ныбжьыщІэхэр къыщыщІыхьэкІэ сакІэлъыплъыну. Мыбы щалъагъу псоми жып телефонхэмкІэ сурэтхэр трахыу, я нэгу цІыкІухэр нэгъуэщІ хъуауэ нэщхъыфІэу ахэр щыщІэкІыжкІэ, узыпэрыт Іуэхум ущымыгуфІыкІыжынкІэ Іэмал иІэкъым.

Дэ иджыпсту дызыхэпсэукІыр зэманыфІщ, ауэ икІи тыншкъым. Ар гугъу зыщІхэм ящыщщ цІыхухэм ялъыс хуэбагъэр, ІэфІагъыр, гумэщІагъыр, лъагъуныгъэр, цІыхуфІагъыр зэрымащІэр. Ар иризыгъэкъун гуэр хъуфыну сыщыгугъыу аращ си сурэтхэр апхуэдэ утыку къыщІисхьар. Сыхуейт ди щІыуэпс къулейр, махуэ къэс дыкъэзыухъуреихь дахагъэр (арагъэнщ абы десэжауэ гу щІылъыдмытэжыр!) къызэрыщ а сурэтхэр цІыхухэм я гум ехуэбылІэну, псэр зыІэт дэрэжэгъуэ къаритыну.

- Абы дэщІыгъужыпхъэу къыщІэкІынщ Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэу куэдым къуршхэм кІуэну, ди лъахэм и нэгъуэщІ щІыпІэ дахэхэр зрагъэлъагъуну Іэмали хущІыхьэгъуи зэрамыІэр, сурэттехыр «къыщеплъ» лъэныкъуэхэм гу лъимытэнкІэ зэрыхъунум и гугъу умыщІыххи… Заур, уи сурэтхэр галереем къыщынэмыщІа нэгъуэщІ щІыпІэ щыІэ?

- А упщІэм и жэуапым къыдэкІуэу, сэ къыстохуэ фІыщІэ хуэсщІыну КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен, сыту жыпІэмэ, аращ япэу си ІэдакъэщІэкІхэр гъуазджэм щыщу къэзылъытари цІыхухэм зэхахыу жызыІари, абы иужькІэщ си сурэт техыным мылъку къыпэкІуэу щыхъуари. Къанокъуэ Арсен си лэжьыгъэхэр щилъэгъуар ди республикэм и Іэтащхьэ мыхъу щыщІыкІэщ, абы щыгъуэм ар Москва щыпсэурт, Урысей Федерацэм и Къэрал Думэм щылэжьэн щІидза къудейт. Дэ нэІуасэ дызэхуэзыщІар абы и унэкъуэщ, сэ си ныбжьэгъуфІ Къанокъуэ Андемыркъанщ. Сэ тесха сурэтхэр иту къыдэкІа каталогыр щилъагъум, «КхъыІэ, си къуэшым едгъэгъэлъагъу, игу ирихьынущ икІи гуфІэнущ. Абы ди республикэр фІыуэ елъагъу, хуабжьу фІэфІщ ди щІыпІэ дахэхэр къызэрыщ сурэтхэр!» - къыжиІащ. Арати, Къанокъуэ Арсен сурэтхэр илъэгъуащ, пэж дыдэу щыгуфІыкІащ, сурэт 30 хуэдизи къыхихащ. Абы щыгъуэм и кІэм нэблагъэт Налшык дэт «Синдикэ» интур-хьэщІэщым и ухуэныгъэр икІи абы папщІэ нэгъуэщІ сурэтхэри тесхыну зыкъысхуигъэзащ. НэгъуэщІу жыпІэмэ, Къанокъуэ Арсен сызыхуиунэтІа Іуэхур сэркІэ махуэу къыщІэкІащ. Иджыпсту интур-хьэщІэщым сэ тесхауэ сурэт 200-м нэблагъэ холлхэм, пэшхэм фІэлъщ, абы къищынэмыщІауэ «Налшык» санаторэми, Іуащхьэмахуэ лъапэ щыІэ зыгъэпсэхупІэ зыбжанэми щыІэщ. Сэ тесха сурэтхэм щыщ яІэщ УФ-м и МВД-м и министр Нургалиев Рашид, УФ-м и Президентым и дэІэпыкъуэгъуу щыта си ныбжьэгъу Ястржембский Сергей, Ставрополрэ Владикавказрэ щыІэ чристэнхэм я щихънагъ Феофан, дирижер цІэрыІуэ Темыркъан Юрэ сыми, сэ сыщымыгъуазэу нэгъуэщІ куэдми.

- Зи цІэ къипІуахэм сурэтхэр уэ тыгъэ яхуэпщІауэ ара хьэмэ абыхэми къащэхуа?

- Шэч хэмылъу, сэ тыгъэ зыхуэсщІахэри абыхэм яхэтщ, езыхэм къащэхуари мащІэкъым, Къэбэрдей-Балъкъэрым къеблэгъауэ саугъэт папщІэу си ІэдакъэщІэкІ зратаи щыІэщ.

- Сэ хуабжьу сфІэгъэщІэгъуэнщ Вэрокъуэ Владимиррэ Мартиросовэ Ринэрэ хуэдэ щэнхабзэ, жылагъуэ лэжьакІуэ цІэрыІуэхэм я унагъуэм къихъуа щІалэр абыхэм я лъагъуэ иримыкІуэу милицэ къулыкъум зэрыхыхьар. Ар дауэ хъуа?

- СщІэркъым зэрыбжесІэнур, арауэ къыщІэкІынт си натІэ илъыр. Сэ сегупсысауэ сча лъэбакъуэщ ар, ауэ щыхъукІи сыхущІегъуэжу зыри хэлъкъым. Пэжщ, а ІэщІагъэм и пщІэр дызэрыт лъэхъэнэм нэхъ лъахъшэ хъуащ, а къулыкъур езыхьэкІ цІыхухэм ар яхуэмыфащэ пэтми. Зэгуэр егъэджакІуэхэмрэ милиционерхэмрэ къазэрыщыхъуу щытам хуэдэжкъым. Ауэ сэ сыхуейт а ІэнатІэ гугъум хуэфащэ пщІэр игъуэтыжыну, абы къулыкъу щызыщІэхэр нэхъ бэшэчу, я ІуэхущІафэри я псалъэри нахуэу щытыну, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, Іуэху мыщхьэпэ хэхуа цІыхур япэу зэжалІэр милиционерыращ икІи абы и деж дэІэпыкъуэгъу нэс щигъуэтыпхъэщ.

Ди унагъуэм си закъуэкъым милицэм къулыкъу щызыщІэр, си шынэхъыщІэ Залыми абы хэтщ. Ауэ щыхъукІи, зыхуэмыІущ щымыІэу щІалэ бэлыхьщ. Щэнхабзэм, гъуазджэм, тхыдэм, географием, бзэ щІэныгъэм, усыгъэм, нэгъуэщІ-къинэмыщІ куэдым теухуауэ упщІэ уиІэмэ, тхылъ къызэгуумыхыу абы и деж псалъэ, жэщ, махуэ иІэкъым, узылъыхъуэм и жэуапыр зэхэхауэ къыбжиІэнущ. ЗэрыжаІэу, «езырызекІуэ щІэнгъуазэщ», Хаям и сатыриплІ усэхэр, Шекспир и сонетхэр гукІэ зэрищІэм и гугъу умыщІыххи. Къыдалъхуам хуэдэу фІыуэ испаныбзэри инджылызыбзэри ещІэ, испан, инджылыз тхакІуэхэм я ІэдакъэщІэкІхэм зэмыдзэкІауэ йоджэ, абы къыдэкІуэу и щІакхъуэ Іыхьэ къызэрилэжь ІэнатІэр къызыхуэтыншэу ирехьэкІ.

Сэ сызэреплъымкІэ, Тхьэм цІыху псори зэчиифІэу къегъэщІ, ауэ къызэзыхуигъэщІар къызыгурыІуэжыр, и насып зыхэлъ ІэнатІэр къэзыгъуэтхэр куэд хъуркъым, къэлъыхъуэным емылІэлІэххи щыІэу къысфІощІ. Зым макъамэ етх, нэгъуэщІым усэ зэхелъхьэ, хэт сурэт ещІ, хэти кино трех, зыгуэрым гъавэ тресэ, адрейм щІакхъуэфІ дыдэ егъажьэ. Дэтхэнэми фІы гуэр къегъэщІ, мис аращ зэчий хъужыр, творчествэкІэ, таланткІэ узэджэнур.

Сэ къызэрыслъытэмкІэ, дэтхэнэ цІыхуми иІэн хуейщ и ІэщІагъэм, ирихьэкІ ІэнатІэм къищынэмыщІауэ, гупсэхугъуэ къызыхих Іуэху гуэр. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, цІыхур лажьэу шхэж къудейкІэ псэуа хъуркъым. А тІэкІур дэтхэнэ псэущхьэми ещІэф. ІуэхущІафэ гуэрым димыхьэх цІыхум и лэжьыгъэр ныкъуэщІэу, и гъащІэми плъыфэ куэд хущыщІэу къысщохъу. Си дежкІэ апхуэдэ ІуэхущІафэу аращ сурэт техыныр, зыплъыхьакІуэ кІуэныр, щэкІуэныр…

- НэгъуэщІ сытым удихьэхрэ, Заур?

- Сыт удэзымыхьэхыр жыпІэркъэ? Усыгъэр сфІэфІщ, ауэ игъащІэм зы сатыр зэхэслъхьакъым. Макъамэ тхыным сыхуэхейкъым, зэгуэр музыкэмкІэ пэщІэдзэ еджапІэ къэзухауэ щытащ. Си ІэдакъэщІэкІхэм унагъуэм исхэм фІэкІа зэкІэ зыри едэІуакъым, ауэ си мурадщ ар ди галереем къыщІыхьэхэм захезгъэхыну. Сыщогугъ сурэт теплъэгъуэхэр нэхъ гурыхь зыщІ «Іэпэгъу» си макъамэр хъуну.

ПщэфІэнри зыхэслъхьэ щыІэкъым. Зэгуэр, милицэ къулыкъум сыкъыхэкІыжмэ, шхапІэ цІыкІу гуэрым пщафІэу сыувынкІэ хъунщ (*и пащІэкІэ щІогуфІыкІ*). СыпщэфІэн сфІэфІми, си мэжалІэ изгъэкІын щхьэкІэ ар сщІэнукъым. Іэмал имыІэу си ныбжьэгъухэм, лэжьэгъухэм, гъунэгъухэм ящыщ къезгъэблэгъэн хуейщ.

Псалъэм къыдэкІуэу къыхэзгъэщынут хьэблэ хьэлэмэт сызэрыдэсыр. Сэ сыщопсэу си адэшхуэ Вэрокъуэ Хьалид и лъапсэу щытам, сыкъыщалъхуари а унэращ. Хьэблэм дэсхэр дызэрыІыгъщ, фІыуэ дызэролъагъу, сыт хуэдэ ІуэхукІи дызэкІэлъокІуэ, дызэпоІэбэ, дызэхэмыхьэу махуэшхуэ блэдгъэкІыркъым. Псом хуэмыдэу дахэу дыІуощІэ ИлъэсыщІэм. Уэрамым Іэнэшхуэ щыдогъэув, щхьэж и лъэпкъ шхыныгъуэхэр, ІэфІыкІэхэр къытрагъэувэри, цІыкІури инри мэтхъэж, я нэгу зрагъэужь. Ди бынхэри зэныбжьэгъущ, ди щхьэгъусэхэри зэкІэлъокІуэ, цІыхухъухэри дызэрыІыгъщ. А псор къыщІыхэзгъэщыр, зэлъэпкъэгъуу куэд яхэмытми, ди уэрамым щыпсэухэр зы адыгэ хьэблэм хуэдэу дахэу дызэрызэхущытырщ. Апхуэдэ щІыкІэкІэ дэ ди щІэблэри зэрыІыгъыу, зыр зым дэІэпыкъуу идогъасэ, зэныбжьэгъугъэм и лъапІэныгъэхэм къыщІыдогъэтэджыкІ.

- ЗэрыжытІауэ, уи адэанэр ди республикэм ис псоми фІыуэ яцІыху, зи хъыбар дымыщІэр абыхэм я бынхэрати, нэІуасэ дахуэхъуащ. Уэ езым уи унагъуэм, фи щІэблэм я гугъу къытхуэпщІамэ арат, Заур?

- Ди псалъэмакъым къызэрыхэщащи, си щхьэгъусэ Мананэ «Панорамэ» галереем и унафэщІщ. Абырэ сэрэ зэгъусэу тетха сурэт куэд хэлъщ ди гъэлъэгъуэныгъэм, мызэ-мытІэу зыплъыхьакІуэ дызэдежьащ. Ауэ, зэрыгурыІуэгъуэщи, абы и гъащІэр тыхь зыхуищІыр бын пІынырщ, абыхэм я гъэсэныгъэрщ. Дэ бынищ диІэщ. ЩІалэ нэхъыжьым, ПІатІ, илъэс 22-рэ и ныбжьщ, хъыджэбз цІыкІум и цІэр Мариещ, илъэс 14-м итщ, нэхъыщІэр Хьалидщ, илъэситху мэхъу. Абы и цІэр си адэшхуэм и щІыхькІэ фІэтщащ, си анэшхуэм и цІэр хъыджэбзым фІэтщыжащ, нэхъыжьым зэрихьэр си адэшхуэм и адэжым и цІэрщ. Вэрокъуэ ПІатІ Къундетей (Шэджэм) къуажэм щызэхэта ТОЗ-м и япэ унафэщІу щытащ, абы ипэкІэ зауэлІ цІэрыІуэу, абрэджу къэгъуэгурыкІуащ. Жьы хъуа нэужьи, зэпІэзэрыту, жьэнахуэу икІи гу кІуэцІылъу щытауэ яІуэтэж. Абы емычэнджэщауэ къуажэдэсхэм жэм дэнэ къэна, мэл къащэхунутэкъым, жаІэ. Си жагъуэ зэрыхъущи, сэ ар слъагъуну къысхуихуакъым, ауэ ди адэми адэшхуэми абы теухуа куэд къысхуаІуэтэжащ. СыщыцІыкІум сэ куэдрэ Къундетей сыкІуэрт, дадэшхуэ зыдэса лъапсэм тхьэмахуэ зыбжанэкІэ сыщыІэт. Си адыгагъэм къежьапІэ хуэхъуари а щІыпІэрщ, Шэджэм псыхъуэрщ.

СощІэж мэкъум дыхэлъу дыжейуэ зэрыщытар, уэсым хуэдэу хужьыбзэ хывышэм и ІэфІагъыр, адыгэ кхъуей плъыжьым и мэ гуакІуэр, бзий ІуэнтІакІэ зэкІэрыблауэ унэ къуапэм кІэрыщІа нартыху благъэхэр… Сэ адыгэбзэкІэ щІагъуэу сымыпсэлъэфми, хьэблэ щІалэ цІыкІухэм урысыбзэ ямыщІэми, итІани тыншу дызэгурыІуэрт. Пэжщ, ахэр къысщыдыхьэшхырт: «Дауэ узэрыадыгэр, адыгэбзэ умыщІэу?!» - жаІэурэ.

- Апхуэдэ хъыбархэр уи бынхэм яхуэпІуэтэжрэ? Дауэ къащыхъурэ? Сыт абыхэм ящІэр? Уэ удэзыхьэххэм щыщу сытым егъэса?

- ЯжумыІэжу хъурэ?! Ар гъэсэныгъэ Іэмалхэм ящыщ зыщ. НыбжьыщІэхэм ящІэн хуейщ езыхэм уащыхуэдэм уэ узэрыщытар. Япэ щІыкІэ унагъуэм исхэм ямылъэгъуауэ, къазэрыщыхъур къамыІуэтауэ зы лэжьыгъи утыкум къисхьэркъым. Апхуэдэм деж абыхэм я Іуэху еплъыкІэр къапщІэ къудейкъым, атІэ зэхэщІыкІ яІэу, я гум илъыр я жьэм жиІэу ибогъасэ. Дэзыхьэххэм я гугъу пщІымэ, ПІатІ хьэрычэтыщІэщ, электроникэм, иджырей Іэмэпсымэхэм фІы дыдэу хещІыкІ, КъБКъУ-м информацэ технологиехэмкІэ и къудамэмрэ экономикэмкІэ факультетымрэ къиухащ. КъызэрызэІуахрэ куэд мыщІа «Строймаг» сату щІапІэм коммерцэмкІэ унафэщІу щолажьэ, абы къищынэмыщІауэ езым и ІуэхущІапІэ цІыкІу иІэжщ, жып телефонхэм я лэжьыгъэр къызэгъэпэщынымкІэ компьютер Іуэхутхьэбзэхэр щащІэу.

Хъыджэбз цІыкІум музыкэр фІыуэ елъагъу, фортепианэ йоуэ. Нэгъабэ классикэ макъамэ гъэзэщІэнымкІэ Урысей Ипщэм щекІуэкІа зэпеуэм етІуанэ увыпІэ къыщихьащ. Ауэ музыкэ еджапІэ зы илъэсщ зэрыкІуар, нэхъыбэ хуэмейуэ езым къилъытати, дэри хэдгъэзыхьакъым, унэм къакІуэ егъэджакІуэм иригъэщІамкІэ зэпеуэм зыкъыщигъэлъэгъуащ. Макъамэм къищынэмыщІауэ, Марие хамэ къэралыбзэхэр джыным дехьэх, математикэмкІэ, урыс литературэмкІэ дерс нэхъыбэ зэригъэщІэным хущІокъу. Апхуэдэу срогушхуэ адыгэбзэр Іэпэдэгъэлэл зэримыщІми.

Илъэситху фІэкІа мыхъу Хьалидщ ди унагъуэм щыпашэр. Ар дэзыхьэх гуэрым гу лъыптэну зэкІэ пасэщ, ауэ сэ сыщыпщафІэкІэ къыз дэІэпыкъуну, зыкъызигъэщхьыну хэтщ.

- ФІыщІэ пхузощІ, Заур, къыддебгъэкІуэкІа псалъэмакъым папщІэ. Уи гуащІэ зыхэплъхьэм и хъер плъагъуу Тхьэм уигъэпсэу.

Епсэлъар
НЫБЭЖЬ Таисэщ.

Тызыл хъупІэм. *2005 гъэ*

● Мазаем и 10-р Пушкин Александр и фэеплъ махуэщ

Урыс усакӏуэшхуэмрэ адыгэхэмрэ

1837 гъэм мазаем и 10-м дунейм ехыжащ урыс усакӏуэ щэджащэ Пушкин Александр. «Урыс поэзием и дыгъэр къухьэжащ», - итхыгъащ критик цӏэрыӏуэ Белинский Виссарион. Пушкиным и къалэмыпэм къыщӏэкӏащ урыс литературэм лъабжьэ хуэхъуа тхыгъэ гъуэзэджэ куэд - усыгъэхэр, рассказхэр, повестхэр, нэгъуэщӏ тхыгъэ зэмылӏэужьыгъуэхэр, абыхэм яубзыхуащ, гъуэгуанэщӏэ трашащ Урысейм и литературэр, щӏэблэ ӏэджэм щапхъэрэ гъуазэрэ яхуэхъуащ.

УРЫС усакӏуэшхуэм къызэринэкӏа тхыгъэхэм къахощ абы ди лъахэр зыпищӏ зэрыщымыӏар, Кавказым ис лъэпкъхэм, псалъэм папщӏэ, адыгэхэм, я тхыдэм, я щэнхабзэм, ӏуэрыӏуатэм дихьэхауэ зэрыщытар - ар щыболъагъу Пушкиным и усэ зыбжанэм. Тифлис, адэкӏэ Арзрум щыкӏуэм щыгъуэ тхакӏуэр Къэбэрдейм, Екатериноград станицэм щыхьэщӏауэ щытащ. Тэрч къалэ (Владикавказ) ар щыхуэзащ генерал-майор Бекович-Черкасский Федор Александрович (Къасболэт и къуэ Темыр-Болэт), абы щӏыгъуащ Дарьял псыхъуэм щыдэкӏми Тифлисрэ Арзрумрэ щыкӏуэми. Бекович-Черкасскэм Арзрум дэс урысыдзэр ӏэщӏэлъащ, «абы ущӏыгъумэ, ущӏэшынэн щыӏэкъым», - итхыгъащ Пушкиным. Щӏэныгъэлӏхэм къызэрахутамкӏэ, урыс усакӏуэмрэ Бекович-Черкасскэхэрэ лъыкӏэ зэӏыхьлыщ. Пушкиныр зи гъуса генерал-майор Федор Александрович (Темыр Болэт) Петр Езанэм дэлэжьа, Каспий тенджызым и япэ картэр зэхэзылъхьа Бекович-Черкасский Александр (Бэчмырзэ Долэтджэрий) и шынэхъыщӏэ генерал-майор Елмырзэ и къуэрылъхущ, урыс-къэжэр зауэми (1804 - 1813) урыс - тырку зауэми (1828 - 1829) хэтащ, Георгий орденым и 4-нэ нагъыщэр къратауэ щытащ. Хивэм щаукӏа адыгэ дзэпщ, къэхутакӏуэ «Черкасскэм илъ имыщӏэжауэ дунейм зэрехыжыр игу къеуауэ щытащ Петр Езанэм», - итхыгъащ Пушкиным.

Урыс усакӏуэм нэӏуасэ хуэхъуауэ щытащ Нэгумэ Шори - зэрыхуагъэфащэмкӏэ, ахэр Псыхуабэ (Пятигорск) щызэхуэзэгъащ: Шорэ Пушкиныр щыгъуазэ ищӏащ адыгэ уэрэдыжьхэмрэ хъыбарыжьхэмрэ, и ӏэрытххэм.

Бытырбыху щызэрыцӏыхуащ Пушкинымрэ адыгэ тхакӏуэ Къаз-Джэрийрэ. «Современник» журналым и япэ номерым Пушкиным тридзащ Къаз-Джэрий и зы тхыгъэ - «Хьэжытӏэгъуей аузкӏэ» зэджэр, мыпхуэдэ псалъэ гуапэ дыщӏигъури: «Мыр дэ дызыпэмыплъа ӏуэхугъуэ телъыджэщ! Кавказ ӏэлым и къуэр ди тхакӏуэхэм къабгъуроувэ; адыгэ щӏалэм урысыбзэр хуиту, щӏэращӏэу икӏи лъэщу егъэшэрыуэ. Дэ зы псалъи щызэтхъуэкӏакъым фи пащхьэ итлъхьэ пычыгъуэм. Гъэщӏэгъуэнкъэ: щӏэныгъэм и ӏэфӏыпӏэр зыхэзыщӏа Къаз-Джэрий Султӏан епцӏыжакъым и лъахэм щызекӏуэ хабзэхэм, и лъэпкъ тхыдэм».

Пушкиным и журналым тридзащ Къаз-Джэрий и етӏуанэ тхыгъэри - «Къэжэр таурыхъ» рассказыр.

Пушкиныращ адыгэхэм я пасэрей лъэпкъыцӏэр **(«адех»)** урыс литературэм япэ щызыгъэӏуар. Пушкиныр щыхьэт тохъуэ **«шашка»** псалъэр адыгэбзэм къызэрыхэкӏами **(сэшхуэ)**.

Адыгэбзэкӏэ зэдзэкӏауэ, дунейм къытехьащ Пушкиным и тхыгъэ зыбжанэ: «Евгений Онегин» романыр (зэзыдзэкӏар Тхьэгъэзит Зуберщ), «Капитаныпхъу» повестыр, рассказ хэр, усэхэр.

КЪЭРМОКЪУЭ Хьэмид.

Пушкин Александр.

«Тазит» поэмэм и зы теплъэгъуэ.
Сурэтхэр Урысей Федерацэм и цӏыхубэ художник **ПАЩТЫ Герман** *ищӏащ.*

1941 гъэм и ноябрым

И бын гупсысэм ар хэту,
Площадь мывалъэм и дей
Тетщ Пушкин, жэщкӏи зэфӏэту,
Ар сэлэт плъырщи - мыхъей.

Хьэуам хэз хъуами сырымэр,
Ар зи къэмыскӏэу къоплъых,
Бгы мамырыгъэр ехъумэ,
И пьедесталым къемых.

Къэсащ бийр. Уэгум имыхуэу
Мэзкуум кхъухьлъатэр щхьэщытщ,
И пащхьэм сатыр мыухыу
Зауэм кӏуэ дзэхэр щыблокӏ.

И бронзэ нэкӏур нызолъэ,
ЖыдоӏЭ: «Пушкин, нэшэс!»
Россием и бынхэм къытхоплъэ,
И нитӏым щӏихьэу жьым уэс.

Мазитху гупсысэм ихьащи,
И щхьэцыр тхъуауэ гум хощӏ,
ӏэщӏэлъ тхылъымпӏэу шыхьари
Бгырыс жыр къамэу къысфӏощӏ.

Из тщӏынщ бий хьэдэр ди щӏапӏэм,
Биилъкӏэ сыныр дгъэжынщ,
Мылӏэжыныгъэу хэщӏапӏэ
Пушкин хуэхъуами дыкӏуэнщ.

КӏЫЩОКЪУЭ Алим.
1941 гъэ.

ТхакӏуэМ и ныбжьэгъухэр

УсакӏуэР
И псэм еджэу телът...
«Къыщӏэфшэт си
ныбжьэгъухэр, -
Жеӏэ. - Слъагъужынщ...
Сэ сахокӏыж абыхэм,
Сигу къыщӏитхъыу...
Сыт хуэдэу фӏыуэ
Слъагъурэт сэ ахэр!..»
Ар бауэрт хьэлъэу,
Ауэ и ныбжьэгъухэр
Зэрыщӏыхьэххэу,
Щымри, къахэплъащ.
Абыхэм нэкӏэ
ӏэплӏэ къахуищӏыжри,
И дохутыр Даль
Ар гуапэу хуеплъэкӏащ:
«Нэхъ лъапӏэ дыдэу
Гъащӏэм щызиӏахэр

Ныбжьэгъу гупитӏщ:
Мо щӏэкӏыжахэр - зыуэ,
Етӏуанэр - мис,
уолъагъур,
Мы си тхылъхэрщ,
Сэ ахэращ
Си гъащӏэр зыдэсхьар...»
«Гу фӏэгъуэ вагъуэу»
Ныбжьэгъугъэр Пушкин
Щытащ илъытэу.
Иужь дыдэу ар
И тхылъхэм
хуоплъэкӏыжри,
Мэӏущащэ:
«Фыщыт узыншэу,
Си ныбжьэгъухэ!..
Фӏыкӏэ...»
Апхуэдиз гъащӏэ
Зыщӏэта и нитӏыр

Абдеж ныбжьэгъум
Хуэзэтрепӏэж -
Фӏыуэ илъагъуу
Щыта и дохутырым...
Щӏыгу дызытетым
Сыт къыщымыхъуами,
Зэманыр макӏуэ,
Иӏэкъым къэувыӏэ.
И ныбжьэгъу-цӏыхухэр
Пушкин деж кӏуэжами,
И ныбжьэгъу-тхылъхэр
Ноби къыддопсэу.
Езым итхауэ
Ахэм къахэхъуахэм
Мы дуней псом
И щӏыхьыр щаӏэтащ.

КЪАГЪЫРМЭС Борис.
1999 гъэ.

● БэнэкӏЭ хуит

Элиста кӏуэнухэр къыхах

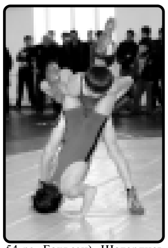

Налшык СпортымкӏЭ и уардэунэм щекӏуэкӏащ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм бэнэкӏэ хуитымкӏэ и зэхьэзэхуэ. Абы хэтащ 1992 - 1993 гъэхэм къалъхуа ныбжьыщӏэхэр - псори спортсмени 178-рэ. Республикэм и районхэмрэ къалэхэмрэ къикӏа команди 8-р щӏэбэнащ Ипщэ федерал щӏыналъэм и зэхьэзэхуэу мазаем и 26-28-хэм Элиста щекӏуэкӏынум кӏуэным.

НЫБЖЬЫЩӏЭХЭМ я республикэ зэхьэзэхуэм текӏуэныгъэ къыщахьащ: Гуртуев Руслан (кг 42-рэ, Налшык), Мусукаев Исмэхьил (кг 46-рэ, Налшык), Гъуэгунокъуэ Анзор (кг 50, Псыгуэнсу), Бэрэгъун Ислъам (кг 54-рэ, Бахъсэн), Шагердиев Ислъам (кг 58-рэ, Вольнэ Аул), Шэшэн Хьэзрэт (кг 63-рэ, Ислъэмей), Умар Артем (кг 69-рэ, Тэрч), Текӏушэ Азэмэт (кг 71-рэ, Шэджэм), Кӏыщ Аслъэн (кг 85-рэ, Налшык), ӏэрэмысэ Азэмэт (кг 100, Арщыдан), Шаваев Щамил (кг 120-рэ, Налшык).

ЖЫЛАСЭ Замир.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

● Нэхъыжьым и псалъэ

Гъэсэныгъэм дытевмыгъэзашэ

АДЫГЭХЭМ нобэрей ди псэукӏэ хъуам куэдым дрегъэгупсыс. Ар и ӏэужьу къыщӏэкӏынщ ди нэгу щӏэкӏамрэ дгъэвамрэ. А псор нэхъ кууэ къыдгурыӏуэн, къытпэщылъ къалэнхэр нэхъыфӏу дубзыхун папщӏэ, ди блэкӏар зыщыдмыгъэгъупщэу, дяпэ итахэм къакӏуа гъуэгуанэ мытыншыр гъуазэ тхуэхъуу дэтхэнэ зы адыгэри дыпсэун хуейщ.

Тхыдэм къызэригъэлъагъуэмкӏэ, адыгэ Хэкур зэгуэр къэралыгъуэ ину, абы исхэм я зэфӏэкӏыр адрей лъэпкъхэм я щапхъэу щытащ. Абы щыгъуэ зэтраубла хабзэмрэ цӏыхугъэмрэщ адыгэр лъэпкъыу нобэ дыкъэзыхъумари, и щхьэ пщӏэ хуэзыщӏыжыф зыщӏари, лӏыгъэу яхэлъам и гугъу сщӏыххэнкъыми. Адыгэ хабзэр цӏыхум и напэр, и щытыкӏэр, и хьэл-щэныр лъэныкъуэ псомкӏи зыубзыхуфщ. Хабзэм къыгуэхыпӏэ имыӏэу епхащ икӏи и щӏэгъэкъуэн лъэщу щӏыгъущ адыгагъэр. Абы къызэщӏеубыдэ нэмыс, укӏытэ, напэ, хьэтыр, гущӏэгъу, ӏулыдж жыхуэтӏэхэр. Икӏи арауэ къыщӏэкӏынщ ди хабзэмрэ адыгагъэмрэ къемыкӏу икӏи къемызэгъ гуэрхэр къыхалъхьэну щыхуежьэкӏэ, щэкӏ фӏыцӏэм ӏуданэ хужьыр къызэрытещым хуэдэу ар нэм къыщӏыщӏэуэр. Апхуэдэ къэмыхъун щхьэкӏэ, хабзэмрэ адыгагъэмрэ зэкъуэпч хъунукъым, сыту жыпӏэмэ ахэр адыгэхэм ди лъым, ди пкъым, ди псэм хэту дыкъэгъуэгурыкӏуащи.

Дэтхэнэ адыгэми ди къалэнщ ди тхыдэр, бзэр, щэнхабзэр тхъумэну, ди лъэпкъым къыхэкӏа цӏыху ӏущхэр, акъылышхуэрэ щӏэныгъэшхуэрэ ябгъэдэлъу гъащӏэм хэтахэр, нобэми тщӏыгъухэр тлъытэну. А псор щӏэблэм щапхъэу ебгъэлъагъу, ар зэрыбгъасэ хъун хъугъуэфӏыгъуэ инщ. Ар дэ тхузэфӏэкӏын хуейщ. Хамэ къэрал щыпсэу адыгэхэм ди лъэпкъ бзэмрэ хабзэмрэ щызыӏэщӏамыгъэхуакӏэ, дэркӏэ укӏытэгъуэщ ахэр дгъэкӏуэдыжыныр.

Адыгэхэм сытым дежи адрей лъэпкъхэм пщӏэшхуэ хуащӏу, хабзэ-нэмыс кӏэлъызэрахьэу щытащ. Абы къарикӏуэжырт зэхущытыкӏэфӏыр, я дзыхь кърагъэзыныр, апхуэдэ дыдэ пщӏэ къыхуащӏыжыныр.

Нобэрей гъащӏэм ухэплъэмэ, хабзэмрэ бзэмрэ зэрыбгъунлъэм уегъэгузавэ. Ар зезыхьэн икӏи зыӏурылъын хуей нэхъыжьыфӏхэр мащӏэщ. Абыи уегъэпӏейтей. Ауэ щыхъукӏэ, къытщӏэхъуэ щӏэблэр гъэсэныгъэкӏэ зыщыгугъыр дэракъэ, нэхъыжьхэракъэ? Адэ-анэм я къалэнщ ахэр япэ итахэм яхуэфащэу къэгъэтэджыныр, я анэдэлъхубзэр яӏурылъу къэгъэхъуныр, нэхъыжь-нэхъыщӏэр ящӏэу, нэхъыжьыр щыпсалъэкӏэ, абы и псалъэр нрагъэгъэсу, укӏытэ, нэмыс яхэлъу гъэсэныр. Апхуэдэ зэхэтыкӏэм сыщӏохъуэпс, сыту жыпӏэмэ гъащӏэм щыслъагъур нэгъуэщӏыщи. Ди щӏалэгъуалэм ящыщ куэдым ядэтлъагъу фэсэдыгъэм гур хегъэщӏ. Атӏэ, дэтхэнэ зы сабийри зы унагъуэ гуэр къикӏащ, хьэблэ, къуажэ гуэр къыдэкӏащ. Ар ямылъагъуу ара, хьэмэрэ гулъытэ лей хуащӏыну яфӏэмыхьэнэншэу ара нэхъыжьхэм? Быныр ӏэфӏщ, ӏэджэ щыхудэпчыхи къохъу, ауэ хьэлыншагъэмрэ хабзэншагъэмрэ ялэжьмэ, адэ-анэми, адэшхуэ-анэшхуэми, дэтхэнэ зы нэхъыжьми ар щӏадэн щыӏэкъым.

Куэдрэ урохьэлӏэ щӏэныгъи ябгъэдэлъу, я ныбжькӏи мыщӏалэжу, гъащӏэми хащӏыкӏыу псэууэ, ауэ я анэдэлъхубзэмкӏэ къабзэу мыпсэлъэф, къемыджэф цӏыхухэм. Абы щхьэусыгъуэ зыбжанэ иӏэнкӏэ хъунущ, ауэ апхуэдэхэращ лъэпкъыбзэр, езы лъэпкъыр кӏуэдыжыным къежьапӏэ хуэхъур. Ди мылъэпкъэгъу гуэрым сеупщӏыгъат: «Урысыбзэр хъарзынэу уощӏэ, ауэ уи анэдэлъхубзэми фӏы дыдэу узэрыхуэшэрыуэри зыхызощӏэ. Ар фӏыгъуэшхуэщ. Сыт абы и къежьапӏэр?» - жысӏэри. Ар быдэу къызэплъри жиӏащ: «Сэ сыкъэзылъхуахэм сызэрыцӏыкӏурэ зэикӏ къысхуагъэдэхакъым си бзэм япэ нэгъуэщӏ бзэ гуэри изгъэщу», - къызжиӏащ. Ар узэхъуапсэ хъун ӏуэхукъэ?! Дэ хэт къытпэрыуэр, зэран къытхуэхъур ди унагъуэ кӏуэцӏ адыгэбзэкӏэ ди бынхэм дыщепсэлъэжынымкӏэ? Аращи, псори - фӏыри ӏейри - къыщежьэр унагъуэращ, адэ-анэм, нэхъыжьым я дежщ.

Дэтхэнэ зы адыгэми къызыхэкӏар ищӏэжу, ищӏэм егупсысу, мыхъумыщӏагъэ-мыгъуагъэ гуэр и гум ирилъхьамэ, къэзылъхуа адэ-анэми, къызыдэкӏ жылэми, къызыхэкӏа лъэпкъми пудыныгъэ ин къазэрыхуихьынум къигъэувыӏэу, лъэпкъ напэр зэрихъумэным хущӏэкъуу псэун хуейщ. Гъащӏэ къэзыгъэщӏа, нэхъыбэ къызыгурыӏуэ нэхъыжьу ущыщыткӏэ, уи къалэнщ нэхъыщӏэр ӏейм пэӏэщӏэ пщӏыныр, ар гъуэгу пхэнж теувэмэ, абы кърикӏуэнумрэ къыщыщӏынумрэ къыгурыбгъэӏуэныр. Гъэсэныгъэм дытевмыгъэзашэ. Хабзэмрэ адыгагъэмрэ абыкӏэ щӏэгъэкъуэн лъэщ хэти хуэхъунущ.

Си тхыгъэм и кӏэухыу «Адыгэ псалъэм» и щӏэджыкӏакӏуэхэм сыныволъэӏу: ди щӏэблэм датевмыгъэплъэкъукӏ ди бзэкӏи, ди хабзэкӏи, ди цӏыхугъэкӏи. Аращ лъэпкъым и къэкӏуэнур зейр. Ауэ щыхъукӏэ - щрет ахэр дахэу, екӏуу, къызыхэкӏа лъэпкъ уардэм хуэфэщэжу.

БАЛЪКЪЭР Борис,
Джылахъстэней Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ.

Щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ

Нэхъри зеубгъу

Илъэс къэс екӏуэкӏ иджырей гъуазджэмкӏэ Урысейпсо зэхьэзэхуэм, «Инновация» зыфӏащам, хэтыну проектхэр иджыблагъэ утыку кърахьащ. Къыхэдгъэщынщи, «Инновация»-р 2005 гъэм къызэрагъэпэщауэ щытащ Щэнхабзэмрэ кинематографиемкӏэ федеральнэ агентствэмрэ Иджырей гъуазджэмкӏэ къэрал центрымрэ.

ЗЭПЕУЭР зэрыщыӏэ илъэсиплӏым къриубыдэу мы гъэм лъэжьыгъэ нэхъыбэ хэтщ «Инновация»-м. Гъатхэпэм и 11-м екӏуэкӏыну проектхэм я гъэлъэгъуэныгъэм ипкъ иткӏэ, къэхутакӏуэ гупым къыхихынущ номинацитхум щытекӏуахэр.

Дамыгъэ лъапӏэр зыхуагъэфэщахэр

Кино гъуазджэмкӏэ Америкэ академием и «Оскар» дамыгъэ лъапӏэр мы гъэм зыхуагъэфэщэнухэр къыхахащ.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭР зэрекӏуэкӏ лӏэужьыгъуэхэм я нэхъыбэм щытекӏуащ, номинацэ 24-м щыщу 13-м пашэ щыхъуащ Питт Брэд зыхэт «Загадочное дело Бенджамина Баттона» фильмыр. Фитцджеральд Фрэнсис Скотт и рассказыр зи лъабжьэ фильмыр зыгъэувар режиссер Финчер Дэвидщ.

«Нэгъуэщӏ къэрал кино» лӏэужьыгъуэм урысей фильм хыхьакъым, ауэ урысейкъэзахъстан режиссер Бекмамбетов Тимур и «Особо опасен» лэжьыгъэр зэхьэзэхуэм и лӏэужьыгъуитӏым пашэ щыхъуащ. Ди къэралым дежкӏэ ехъулӏэныгъэ нэхъ ин дыдэщ анимацэ фильмхэм я зэпеуэ ӏыхьэм Бронзит Константин и «Уборная история - любовная история» мультфильмыр къызэрыщыхагъэщхьэхукӏар. «Оскар» саугъэтыр зэрыщыӏэрэ Урысейм щыщ анимационнэ режиссеру ар зылъысар тӏу къудейт, Бронзит ещанэу аращ. Дакъикъи 10 хъу лэжьыгъэр Санкт-Петербург дэт «Мельница» студием щытрахащ.

Дыщэ дамыгъэр зыхуагъэфэщахэм щратыж 81-нэ зэӏущӏэр мазаем и 22-м Голливуд бульварым тет «Кодак» театрым щекӏуэкӏынущ.

Тхылъибл ящам папщӏэ илъэсищ

тутнакъэщым щигъэкӏуэнущ Австралием щыщ тхакӏуэ Николаидис Гарри. Бангкок егъэджакӏуэу щылэжьа Николаидис илъэс кӏуам и шыщхьэӏум яубыдащ къэралыр ибгынэну хэту.

ПСОРИ къызэрыхъеикӏар тхакӏуэм и «Вероятность» романырщ, абы щыщ сатырхэмкӏэ Таиланд пащтыхьым, монархием пцӏы трилъхьауэ судым ибжащ.

Тхакӏуэм къуаншэу зэрызыкъилъытэжыр судым щыжиӏащ, ауэ зыри игъэулъиину зэрыхэмытари къыхигъэщащ. Николаидис зэрыжиӏамкӏэ, тхылъибл къудейщ «Вероятность»-м щыщу ищар.

Зэхуэзыхьэсар
ИСТЕПАН Залинэщ.

● КъБР-м и зыгъэпсэхупӏэхэр

Гугъэфӏхэр щыӏэщ

2020 гъэм ирихьэлӏэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыгъэпсэхупӏэ щӏыпӏэхэр республикэм и экономикэм зезыгъэужьын ӏэнатӏэ хъуну мэгугъэхэ. Дунейпсо мыхьэнэ зиӏэ «ӏуащхьэмахуэ», «Псы хущхъуэ» турист кӏуапӏэхэм къадэкӏуэу, къагъэсэбэпынущ Аушыджэр псыхуабэхэр, хущхъуэгъуэ ин зыхэлъ Тамбукъан гуэлыр, Балъкъэр Ипщэрэ Шэджэм Ипщэрэ къыщыщӏэж псы хущхъуэхэр. ӏуащхьэмахуэ, Чипер-Азау, Чегет, Юсеньги щӏыпӏэхэр иджырей зыгъэпсэхупӏэ мардэхэм иту зыхуей хуагъэза нэужь, 2020 гъэм ирихьэлӏэу туристу 25.000-м нэс кърагъэблэгъэфынущ (иджыпсту абыхэм я бжыгъэр мин 13-м нэсу аращ), цӏыху 12.000-м а щӏыпӏэхэм лэжьапӏэ щагъуэтынущ. Псы хущхъуэ аузым и ӏэгъуэблагъэхэм щаухуэнущ канат гъуэгуу 17, хьэщӏэщхэр, километр 200 зи кӏыхьагъ лыжэ къэжыхьыпӏэхэр. ӏуащхьэмахуэ и ищхъэрэ джабэр апхуэдэ щӏыкӏэм тету къагъэсэбэпын щӏадзэмэ, зы илъэсым хуэзэу абы хэхъуэу къарытынур мелард 5-8-м нэсынущ, абы щыщу мелуан 900-р налогым пэкӏуэу. Республикэм и зыгъэпсэхупӏэхэм къапэкӏуэну фейдэр щхьэпэнущ мэкъумэш ӏэнатӏэмрэ промышленностымрэ зыкъаужьыжынымкӏэ.

ЖАНХЪУЭТ Зуэ.

● Гу зылъытапхъэ

ӏуэхутхьэбзэщӏэ

Зи нэгу зезыгъэужьыну ежьэ цӏыхухэм я ӏуэхухэр къахузэгъэпэщыным и мызакъуэу, «Кариа тур» ӏуэхущӏапӏэм сыт хуэдэ хьэлъи дэнэ щӏыпӏи хуэгъэӏэпхъуэнущ. Турфирмэм и автобусхэмкӏэ сыт хуэдэ хьэлъэри узыхуей къалэм пхуашэнущ пӏалъэ кӏэщӏым къриубыдэу. Апхуэдэ ӏуэхутхьэбзэм и уасэр елъытащ ягъэӏэпхъуэ хьэлъэм и куэдагъым, и инагъым. Ар дэтхэнэми езым къыхуэбжынущ, заказым и щыхьэт тхылъхэр щитхкӏэ. ӏуэхущӏапӏэм, «навигационная система» жыхуаӏэ зэриӏэм и фӏыгъэкӏэ, ягъэӏэпхъуэ хьэлъэм фи нэӏэ сыт щыгъуи фхутегъэтынущ.

«Кариа» турфирмэм ӏуэхутхьэбзэ зыхуищӏэ псоми компанием и дисконтнэ картэ ирет, ӏуэхутхьэбзэм пэкӏуэ уасэм и процент 15-р ахъшэу абы и счетым халъхьауэ. Фирмэм ӏуэхутхьэбзэ иригъэлэжьыну цӏыхур къекӏуэлӏэху, а счетым иджыри процент 15-р хагъэхъуэнущ. Апхуэдэурэ зэхуэфхьэса бжыгъэр ирикъумэ, дисконтнэ картэмкӏэ фирмэм и ӏуэхутхьэбзэм и уасэр ептыж хъунущ.

ӏуэхущӏапӏэм и автобускӏэ гъуэгу утетмэ, махуэм тӏэу уагъэшхэнущ, уемыжьэ щӏыкӏэ къыхэпха ерыскъыр пхуагъэхьэзырурэ. Икӏи абы щхьэкӏэ билетым и уасэр нэхъ лъапӏэ хъуркъым.

«Кариа» турист фирмэм сыт хуэдэ ӏуэхущӏапӏэми и лэжьакӏуэхэр тыншу нишэсыфынущ семинар, конгресс, нэгъуэщӏ зэӏущӏэхэр щекӏуэкӏ щӏыпӏэм, ӏуэхущӏапӏэм и къудамэхэм щылажьэ псори Урысейм и сыт хуэдэ зы къали щызэхуишэсыфынущ.

Ди щӏалэхэм я лӏыгъэм теухуауэ

Налшык къалэм Щоджэнцӏыкӏум и уэрамым тет Къэрал концерт гъэлъэгъуапӏэм 2009 гъэм мазаем и 12-м сыхьэт 18-м япэ дыдэу щагъэлъэгъуэнущ 1992 - 1993 гъэхэм екӏуэкӏа куржы-абхъаз зауэм хэта къэбэрдей щӏалэ хэм ятеухуа «Гъащӏэм нэхърэ щӏыхьыр нэхъ лъапӏэщ» фильмыр.

Фильмым еплъыну хуейхэр пщӏэншэу щӏыхьэ хъунущ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэмрэ Парламентым и Аппаратым и лэжьакӏуэхэмрэ **Чеченов Хьэсэн Хъусейн и къуэм** хуогузавэ абы и адэ **Чеченов Хъусейн Хьэжы и къуэр** зэрылӏам къыхэкӏыу.

«Адыгэ псалъэ»-м и лэжьакӏуэхэр газетым жэуап зыхь и секретарым и къуэдзэ **Дыщэкӏ Соня Хьэжмусэ и пхъум** хуогузавэ и малъхъэ **Тхьэкъуахъуэ Хьэсэн Хьэжмурат и къуэр** дунейм зэрехыжам къыхэкӏыу.

Редактор нэхъыщхьэ
ХЬЭФӏЫЦӏЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖьэкӏЭмыхъу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **Гъущӏо Зариф, Жыласэ Маритэ, Лъостэн Музэ, Ныбэжь Таисэ, Уэрдокъуэ Жансурэт, Хьэжыкъарэ Алик.**

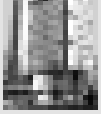

ДИ ХЭЩӏАПӏЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цӏэкӏэ щыӏэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщӏанэ къатхэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкӏэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ ӏуэхухэмкӏэ - 42-22-86; къуажэ гъащӏэмрэ экономикэмкӏэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкӏэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхъумэ ӏуэхущӏапӏэхэм ядэлэжьэнымкӏэ - 42-60-53; хъыбарыщӏэхэмкӏэ, спортымрэ письмохэмкӏэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щӏэныгъэмкӏэ - 42-63-64, 47-32-15; зэдзэкӏакӏуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер ӏуэхущӏапӏэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаӏэта ӏуэхугъуэхэм я пэжагъымкӏэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я ӏуэху еплъыкӏэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр ӏэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщӏэныгъэхэмкӏэ и управленэм. Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щэнымкӏэ жэуап ехь КъБР-м и “Роспечать” АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м №Н-0065-м щӏэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокӏ.

КъБР-м Щэнхабзэмрэ хъыбарегъащӏэ ӏэнатӏэхэмкӏэ и министерствэм 1905 гъэм щыӏа Революцэм и цӏэр зезыхьэ и полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цӏэкӏэ щыӏэ уэрам, 33, телефоныр 42-35-75.

***Мы къыдэкӏыгъуэм елэжьахэщ:* жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Эллэ, редактору Ныбэжь Таисэ, корректорхэу Щоджэн Иннэ *(1,4-нэ нап.)*, Табыщ Динарэ *(2,3-нэ нап.)*, корректорхэм я дэӏэпыкъуэгъу Иуан Заирэ. *Компьютеркӏэ газетым и теплъэр ящӏащ:* Щакӏуэ Мадинэ, Мэлбахъуэ Анжелэ, *сурэтыщӏ* Бицу Жаннэ.**

Номерыр “Адыгэ псалъэм” и компьютер ӏэнатӏэм щагъэхьэзыращ.

Газетым ӏэ тедзэн хуейщ сыхьэт 20.00-м. Щытрадзар сыхьэт 20.30-рщ.

Индексыр 51531 ● Тираж 10.125 ● Заказ №368